

Número 1, gener 2014

La Botonera

Revista de l'acordió diatònic

● ● ●

La Botonera és una publicació periòdica sense ànim de lucre dedicada a la difusió del món que envolta l'acordió diatònic amb una intenció divulgativa oberta a la música i la cultura d'arrel tradicional i popular.

● ● ●

Coordinació

Raül Sanchis Francés
Cèlia Vendrell i Xixons

Redacció

David Galbis i Matarredona
Rat Gallart Alzina
Víctor Pedrol Viladot
Cati Plana Cerdà
Guida Sellarès i Buscart
Amadeu Vidal Català

Assessorament lingüístic

David Galbis i Matarredona
Margarida Pont Candela
Laia Rosàs Redondo

Maquetació

Albert Nardi Ricart

Versió electrònica

Víctor Pedrol Viladot

Web

www.ladiatonica.cat/labotonera

Dipòsit Legal

D.L.: B. 915-2014

ISSN (edició impresa/digital)

2339-7969 / 2339-7977

Edita

La Diatònica

Imprimeix

Apunts. Serveis digitals (Barcelona)

Contacte

Podeu enviar-nos els vostres articles, suggeriments, opinions, ressenyes, imatges, notícies..., al correu labotonera@ladiatonica.cat

Portada

Dones de Muro celebren el diumenge de pinyata als Banyets d'Agres (ca. 1914-1915) [Mª José Mengual i Joan Josep Pascual (2003) Imatges del passat de Muro. Muro: Aj. De Muro, p. 91] Fotografia botons [Margarida Pont Candela]

Sumari

Editorial

Monogràfic

El sistema simètric i les seves variants. *Marc del Pino*

Miscel·lània

L'acordió diatònic a Catalunya i al País Valencià: estat de la qüestió. *Raül Sanchis Francés*

El reportatge

Trobada d'acordió diatònic a la Vila de Muro. *David Galbis i Matarredona*

Bis a bis

Associació de dones acordionistes i percussionistes del Pirineu. *Dones de l'associació Diàdona*

Tècnica diatònica

Terceres i sextes. *Víctor Pedrol Viladot*

Diatònic sense fronteres

Vuit cròniques de la Via catalana

Bricodiatò

Les tercers dels baixos en un diatònic. *Rat Gallart*

Projecte Frankenstein

Presentació i propostes. *Cati Plana*

Educació psicofísica

Aprenem a col·locar la cinta posterior. *Víctor Pedrol Viladot*

Acordió i ball

Balla amb l'acordió. *Guida Sellarès*

Imatges daltòniques

Madagascar. *Amadeu Vidal Català*

Ressenyes

Col·laboradors

Guillem Anguera, Irene Augé, Carles Belda, Marta Catalan, María del Agua Cortés, Josepa Elias, Georgina Fàbregas, David Galbis, Rat Gallart, Pere Garcia, Júlia Girona, Rosa María González, Sylvie Lajus, Pep Lizandra, Francesc Marimon, Núria Oliva, Víctor Pedrol, Abraham Pérez, Marc del Pino, Cati Plana, Biel Portella, Teresa Prat, Marçal Ramon, Xavier Rivera, Pere Romaní, Raül Sanchis, Guida Sellarès, Míriam Valls, Amadeu Vidal.

El consell de redacció de La Botonera i els membres de l'associació La Diatònica no comparteix necessàriament les opinions expressades en els articles publicats. S'autoritza la reproducció parcial o total dels textos sense finalitat comercial sempre que se'n citi la procedència.

Editorial

Ja fa temps que des de l'associació La Diatònica vam flirtejar amb la idea d'editar una revista sobre el món de l'acordió diatònic. Durant aquests anys el projecte s'ha anat coent a poc a poc. Els darrers mesos s'han creat les sinergies positives per cristal·litzar en una publicació un teixit social i musical preexistent que és madur i jove, unit i divers, alegre i formal, combatiu i intranscendent. Benvinguts a **La Botonera!**

En aquest primer número us trobareu contribucions que s'han gestat durant el darrer any. En format de recerca, podreu fer una ullada al nou univers de possibilitats que ens ofereixen els acordions simètrics i a l'estat actual de les investigacions sobre el diatònic a Catalunya i al País Valencià. Les trobades a la Vila de Muro, l'associació Diàdona i la Via catalana marquen el contrapunt més social. Encara més, les primeres petjades de les seccions fixodiscontínues: acordió i ball, projecte Frankenstein, bricodiato, educació psicofísica, tècnica diatònica, imatges daltòniques, ressenyes i la dedicada als escrits més desconcertants del poble botoner completen un número que esperem que satisfaga tots els gustos.

Ara i ací, sincerament, volem agrair a tots els col·laboradors que han fet realitat la primera entrega de la revista i, de forma especial, als lectors que amb el vostre interès li donareu una intensa vida. El temps dirà la resta...

Finalment, us animem a participar en futures publicacions i no deixar caure la possibilitat de fer visible el món diatònic i la cultura d'arrel tradicional i popular. Tant si pertanyeu al col·lectiu d'acordionistes com si teniu el gust de dir la vostra estarem encantats de poder escoltar-vos o, millor dit, llegir-vos.

El sistema simètric i les seves variants

Marc del Pino

L'acordió, tal com ho veig, és un instrument amb unes grans capacitats per a crear climes sonors emocionants, que respira les notes i que les expressa amb tot el matís que és propi al flux de l'aire dels instruments de vent. És polifònic, de manera que no només pot cantar melodies de tota mena sinó que també les pot harmonitzar alhora, i pot oferir al mateix temps un extens ventall de possibilitats rítmico-harmòniques en el seu vessant d'instrument d'acompanyament.

Cal dir que l'acordió diatònic de 3 fileres es troba actualment en evolució, talment com passa amb les músiques en què està implicat. A Europa hi ha corrents investigadors del món de l'acordió diatònic que cerquen noves possibilitats en l'ordenació de les notes al teclat, per tal d'aconseguir sonoritats tant harmòniques com melòdiques més variades, i fins i tot properes a les que ha estat capaç d'obtenir l'acordió cromàtic en alguns dels seus vessants.

Per aquest motiu la diversitat de sistemes d'acordió diatònic ha crescut de manera significativa durant els últims anys.

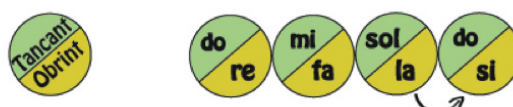
Sobre això m'agrada destacar un fet usual entre els diatonistes que consisteix que un cop hem après a dominar el *sistema estàndard*¹ vulguem escollir algun model de sistema de 3 fileres d'entre tots els que hi ha, de manera que puguem «evolucionar», és a dir: fer una música que canviï a tonalitats més allunyades de les que estàvem acostumats a fer i que pugui discórrer

per diferents modalitats d'escala que no teníem al nostre abast, i –afegint-hi encara una altra qüestió principal– que a més ens permeti fer acords amb més colors dels que havíem pogut fer abans.

La meua experiència en el camí de la recerca de noves possibilitats per a la interpretació amb l'acordió diatònic m'ha portat, gairebé sense adonar-me'n, a desenvolupar una inquietud relativa a l'ordenació de les notes per als teclats de totes dues mans de l'acordió diatònic. Tots aquests anys de treball en aquest laberint de possibilitats m'han instruït en termes d'admiració i respecte envers aquest instrument tan prometedor.

L'estructura base

El funcionament bisonor de l'octava greu de la filera de dintre, que està afinada en *do major* a Catalunya, funciona de manera que podem trobar en el mateix botó la nota *do* i la nota *re*, i, d'aquesta manera, les podem fer sonar en el procés de tancar i obrir la manxa respectivament. Podríem dir que la manera de fer l'escala major que trobem en aquesta filera es pot dur a terme en l'acte d'anar

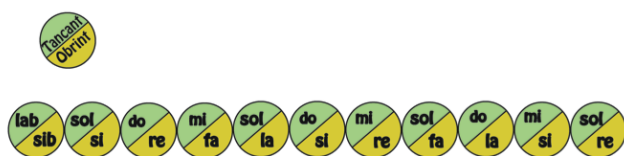
Il·lustració 1: octava greu de la filera de do major

tancant i obrint consecutivament els seus botons en direcció ascendent fins a completar-ne una octava sencera. Aquest procés, però, té l'excepció

de l'interval *la-si*, en què ens veurem obligats a realitzar l'acte d'obrir la manxa en ambdues notes per a poder-les fer sonar.

Aquesta interrupció de la coherència simètrica en l'acte d'obrir i tancar acostuma a quedar intacta en el procés d'evolució de l'instrument que s'ampliarà de 2 a 3 fileres, i es transformarà en diversos sistemes que troben lògiques d'ordenació de les notes que no són oportunes per a la pràctica sistemàtica de les 12 tonalitats existents. En canvi, sí que ho poden ser per a les tonalitats més properes a les centrals del sistema; per això el coneixem com a *acordió diatònic de 3 fileres*.

També cal recordar que, en el cas que es vulgui fer ús de cromatismes o notes que no són de les escales diatòniques implicades en l'instrument, el teclat de l'acordió diatònic estàndard incorpora 4 notes,² dues per a cada filera, habitualment anomenades *alteracions*, que estan situades en algun racó del teclat. La lògica d'ús d'aquestes notes és, pràcticament en tots els casos, des de la perspectiva de notes accidentals,³ de manera que es van a buscar quan n'és necessari l'ús, fet que acostuma a ser menys freqüent que el de la resta de notes del sistema.

Il·lustració 2: filera sencera de do major

Aquesta característica esmentada i també la que es deriva del benefici de poder tancar amb un ventall superior a les 6 notes⁴ que es poden obtenir amb l'acordió diatònic en aquest sentit de la manxa foren probablement les raons per les quals aparegueren en escena altres sistemes de nova creació.

Així, la poca capacitat de combinatòria que permeten les alteracions del teclat amb la resta de notes, tenint en compte que no es poden combinar les notes d'un sentit de la manxa

amb les notes de l'altre sentit, i el nou ventall de notes disponibles per a cada sentit foren, de ben segur, els dos grans factors que motivaren el naixement del *sistema Milleret/Pignol*.

Entre els anys 1993 i 1998 Norbert Pignol i Stéphane Milleret⁵ van proposar un sistema propi que modificava algunes de les característiques pròpies i exclusives del *sistema estàndard*. Actualment aquest sistema té molta popularitat i s'ha consolidat com un dels sistemes de 3 fileres més recurrents entre els diatonistes europeus.

Algunes d'aquestes modificacions van plantejar canvis significatius en les possibilitats harmòniques d'aquest nou instrument. A causa de l'ordenació de les notes al teclat i també del fet que el teclat propi d'aquest instrument no garanteix tota l'escala cromàtica en el sentit tancant de la manxa, aquest començà a tocar-se fent ús de noves tècniques que es deriven d'aquesta condició, a més d'obrir el ventall cap a melodies o pràctiques d'improvisació a dins i a fora dels tons corrents d'un diatònic en *sol/do*.

També es pot esmentar que en la praxi *melodioniana*, on s'interpreta la melodia talment com es fa amb un melodió,⁶ amb un estira i arronsa constant de la manxa, amb aquest sistema es perd la lògica de la tonalitat major corresponent a la filera de dintre, tot i que, en el seu lloc apareix l'escala menor harmònica de la tonalitat relativa menor d'aquesta.

Així, per la nova disposició de notes en la filera de do major⁷ i també pel fet que en alguns casos és més fàcil tocar amb la tècnica creuada,⁸ ja que apareixen notes noves al teclat, sorgeixen nous recursos acordionístics que apropen l'acordió diatònic a sonoritats a les quals no estàvem acostumats.

Veiem doncs que el *sistema Milleret/Pignol* ja no tracta les alteracions com a «accidentals» de manera tan clara com ho fa el *sistema estàndard*. Ben al contrari, la tercera filera garanteix l'ús de les alteracions a diverses octaves, permet que

es combinin amb quasi totes les notes restants, i facilita la possibilitat de fer acords quatríades propis de moltes tonalitats de l'esfera cromàtica en tots dos sentits de la manxa. Aquest sistema encara que no permet un tractament cromàtic integral del teclat en tots dos sentits de la manxa, sí que ha integrat les alteracions en la mesura que ho ha permès l'espai, i ha obert noves sonoritats en el món de la música tradicional actual.

En definitiva, tal com em va afirmar personalment el mateix Norbert Pignol, el *sistema Milleret/Pignol* és un acordió diatònic que es pot concebre com un petit cromàtic bisonor. Després de treballar-hi uns quants anys, la influència que va tenir en mi aquest sistema em va permetre treballar amb més possibilitats gairebé a tots els nivells (harmònic, de gèneres, d'estils, etc.) en la pràctica de l'acordió.

Al cap d'un temps vaig necessitar continuar el meu camí de recerca cap a una ordenació de les notes que em satisfés íntegrament. Cercava alguna opció que em permetés disposar d'estabilitat i constància en l'instrument, i així poder moure'm amunt i avall, de la nota més greu fins a la més aguda, en un equilibri «perfecte» dels moviments amb la mà respecte del so produït des del teclat. Em vaig proposar ajudar la meua pròpia intuïció com a músic en relació amb l'estructura compositiva del teclat, entès com l'univers disponible sobre el qual m'hauré de moure inevitablement en base a les seves lleis.

D'aquesta aventura creativa puc dir que n'han sortit dos dissenys de mà dreta⁹ que els podríem classificar en dos tipus segons l'origen de la seva naturalesa:

1) El *sistema semisimètric*: sistema bisonor i d'abast cromàtic relatiu al teclat de la mà dreta que parteix de la lògica compositiva del *sistema Milleret/Pignol*, que a la vegada deriva del *sistema estàndard*, i que per tant manté en el seu eix central¹⁰ dues tonalitats principals. Aquestes, però, han estat modificades estructuralment de manera que es pot dir que el nou sistema queda desmar-

cat de la resta de sistemes que deriven del mateix origen.

2) El *sistema simètric* és un model de sistema relatiu al teclat de la mà dreta que es caracteritza per ser bisonor, simètric i cromàtic. Aquest no evolucionava de l'arrel pròpia del *sistema estàndard* sinó que planteja una lògica constant en el comportament de les distàncies al llarg de tota la tessitura del teclat que es manté per a les diferents tonalitats i alçades.

Cal puntualitzar que quan parlem tant de *sistema semisimètric* com de *sistema simètric* ens estem referint pròpiament a l'ordenació de les notes del teclat de la mà dreta. També cal tenir en compte els sistemes simètrics de mà esquerra que he dissenyat jo mateix i que poden combinar-se amb tots dos sistemes de mà dreta. Aquests són el *sistema simètric de 18 baixos* i el *sistema simètric 34T*, en el qual no m'aturaré en aquest article, però que em prenc la llicència d'esmentar per tal que quedi constància de la seva existència.

El sistema semisimètric

El *sistema semisimètric* es caracteritza principalment per tenir una distància constant¹¹ entre els intervals d'octava però no pas entre la resta d'intervals possibles.

En aquest sentit cal remarcar que la distància entre les notes de cada filera (de les unes en relació amb les altres) és de composició variable. Aquest concepte es tradueix, a la pràctica, en el fet que tocar en una tonalitat com la de *do major*, per exemple, implica una digitació diferent de la que demanen la resta de tonalitats possibles.

Certament aquest fet és comú amb la resta de sistemes per a diatònic de 3 fileres,¹² però no ho és, en canvi, amb un sistema que ens permeti moure lliurement un passatge o un tema d'una octava a l'altre de l'instrument,¹³ mantenint-ne la digitació en qualsevol de les 12 tonalitats possibles. Així, quan canvio d'octava un passatge, el podré fer exactament igual sense variar-lo en tots tres supòsits de direcció de manxa possibles.¹⁴ Aquest

fet és molt significatiu atès que atorga al sistema una dimensió simètrica espectacular que simplifica les transposicions de canvi d'octava i ajuda a optimitzar esforços en l'estudi de les digitacions, que en aquest cas seran sempre les mateixes, i estimula la intuïció en la memorització muscular sobretot en els casos de més dificultat d'execució.

El sistema *semisimètric* garanteix l'escala cromàtica en tots dos sentits de la manxa al llarg de tota la seva tessitura. Aquesta nova possibilitat permet que es pugui tocar amb fluïdesa amb totes les tonalitats de l'esfera cromàtica, podent fer ús de les notes en el sentit tancant de la manxa amb la mateixa freqüència en què ho fem en el sentit obrint, atès que en tots dos casos tenim el mateix nombre de notes disponibles per a cada octava, és a dir, 12 notes.

A tot això, cal afegir-hi que l'instrument continua tenint un eix central afinat en dues tonalitats principals; així, es pot tocar sense perdre l'essència de les convencions d'ús d'un sistema *estàndard*.

Gràcies als canvis estructurals que porta integrats en la seva composició podem dir que el *semisimètric* és un instrument amb unes capacitats cromàtiques absolutes, i que permet garantir en tots els casos digitacions coherents¹⁵ en tots dos sentits de la manxa.

Per què defenso aquest sistema? Perquè em permet obrir molt el ventall de possibilitats interpretatives respecte al sistema *estàndard* i els sistemes de 3 fileres que se'n deriven, gràcies al fet que la part de la seva composició relativa a les octaves és simètrica. Aquesta nova perspectiva m'apropa a la improvisació i a la modulació a noves tonalitats. Amb aquest sistema puc tocar amb digitació de *Sib major*, per exemple, sense haver-me de preocupar de si estic tocant a la part greu o a la part aguda del teclat; un cop he après la digitació puc tocar-hi al llarg de tota l'extensió del teclat sense problemes, fins i tot encara que el passatge tingui parts obrint i tancant consecutives.

Si bé aquesta qüestió em sembla de vital

importància en el meu propi procés interpretatiu, també m'agrada gaudir del fet que el sistema permet mantenir la inèrcia de la manera de fer del diatònic, atès que les fileres centrals de l'acordió continuen donant èmfasi a les dues tonalitats majors pròpies del diatònic, i això em permet mantenir digitacions i recursos que ja havia après amb el diatònic estàndard.

Si observem el plànol ens adonarem que una de les característiques diferencials d'aquest sistema és la presència de les notes *fa* i *fa#* en direcció tancant de la manxa, ocupant totes dues una posició al teclat a dins de l'espai que disposen les fileres de *sol* i de *do*, respectivament¹⁶. Aquesta incorporació, juntament amb el fet que la filera de *do major* garanteix també la nota *la* en el mateix sentit, permet que l'instrument plantegi una dimensió completa d'aquestes tonalitats i les seves relatives menors, de manera que em permet desenvolupar-me àgilment amb dues fileres, tenint una basta capacitat de combinació amb altres notes pròpies d'aquestes tonalitats centrals, així com amb la resta d'alteracions endreçades amb una lògica constant de la tercera filera, que, a més, gaudeixen de la peculiaritat de ser totes elles unisonores.¹⁷

El sistema simètric

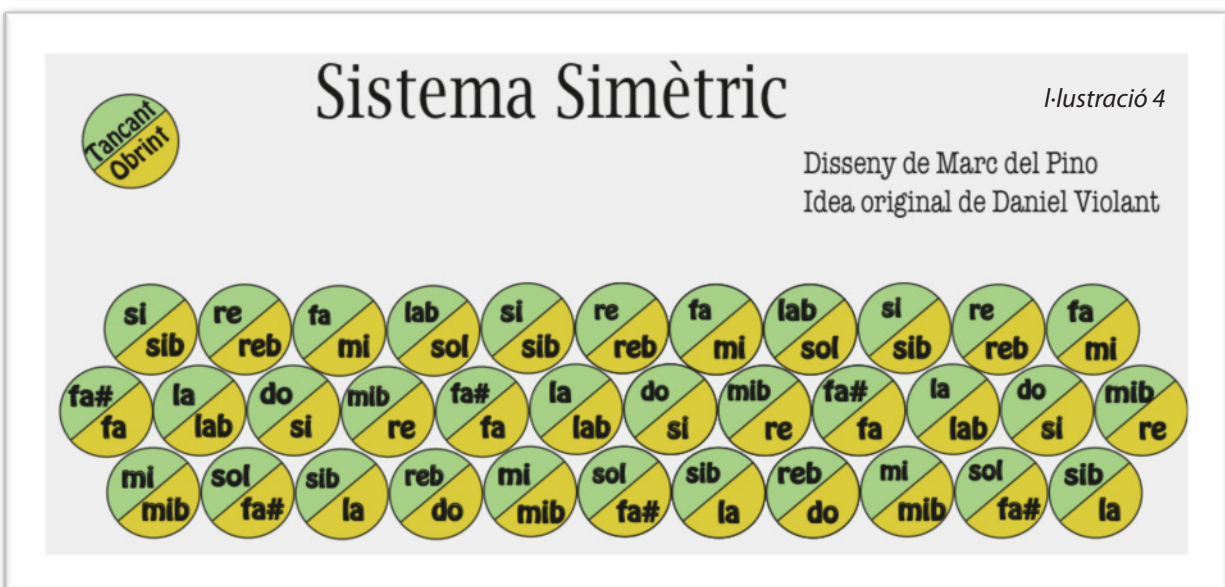
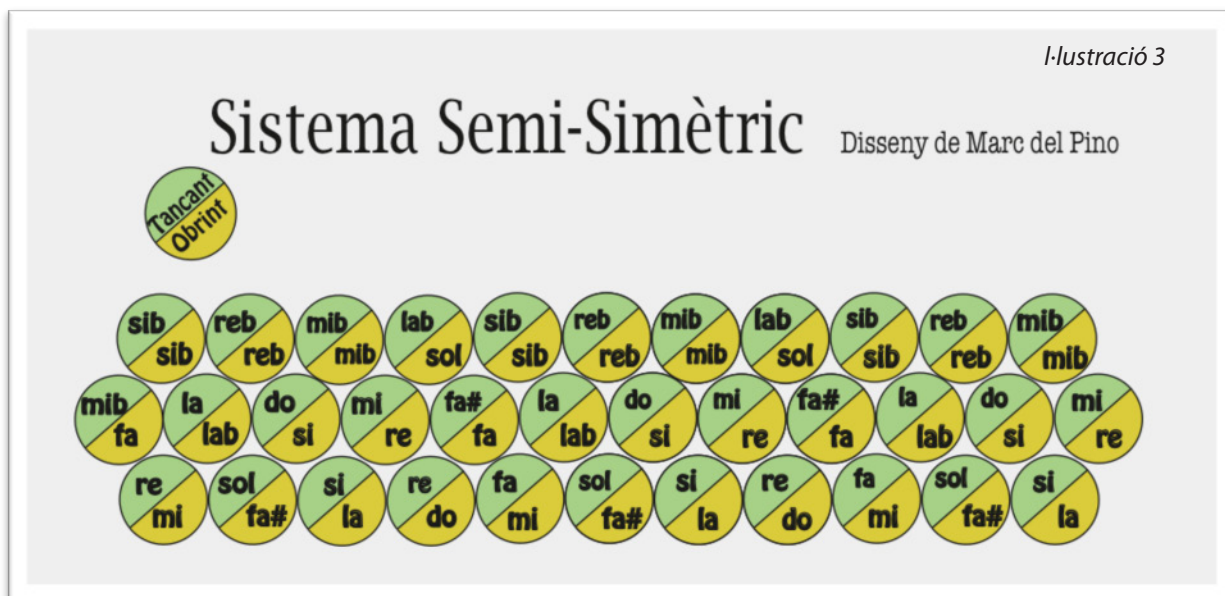
Aquest sistema prové d'idees compartides amb Daniel Violant¹⁸ al voltant de la possibilitat d'estructurar el teclat d'una manera simètrica i partint de la base que el model simètric de 3 fileres unisonor ja existeix com una de les variants existents d'acordió cromàtic de botons. Fou ell mateix qui em va formular la idea d'imaginar un sistema en el qual tancant totes les notes d'aquest teclat bisonor pugessin mig to, és a dir, que l'interval entre les dues notes de cada botó fos de segona menor ascendent en el procés d'obrir i acte seguit tancar la manxa. Aquest sistema no el vàrem dur mai a la pràctica fins que jo mateix, després d'adequar-lo a l'espai d'un acordió de 3 fileres i de crear-ne un disseny per al teclat de la mà esquerra que s'hi adequés, el vaig encarregar per primer cop l'any 2002.

El sistema simètric parteix d'una base totalment diferent de la de l'acordió diatònic en l'ordenació de les notes al teclat. En aquest sentit cal dir que aquest no parteix de la mateixa arrel que el sistema estàndard, sinó que la seva lògica s'explicarà en base a unes altres lleis fruit de la distància constant que tenen entre elles totes les notes del teclat.

La composició en «rombe» del teclat planteja tres fileres estructurades cadascuna en una relació de tercers menors consecutives, i per tant podem afirmar que les notes pròpies de cada filera estan posades les unes respecte de les altres a una distància proporcional. També participa d'aquesta proporcionalitat el fet que les interdistàncies entre les fileres, són de quarta ascendent. El terme *simètric*

en aquest context explicita el fet que la distància d'una nota, tant respecte de les notes de la seva filera com de les de les altres fileres, és constant en relació amb el salt intervàlic que es vulgui plantejar. Per exemple, un salt de tercera major des de qualsevol nota com a punt de partida sempre l'haurem de resoldre fent el mateix moviment, tant en el cas que estiguem mantenint el sentit de manxa per a les dues notes com si no. A més, per qüestions de simetria podem dir que aquest supòsit funcionarà amb tots els intervals possibles: segones, terceres, quartes, etc.

La proporcionalitat de distàncies és un factor clau a l'hora de limitar el nombre de «dibuixos»¹⁹ al teclat, que es traduiran en determinades modalitats d'acords i escales, podent ésser mantigudes

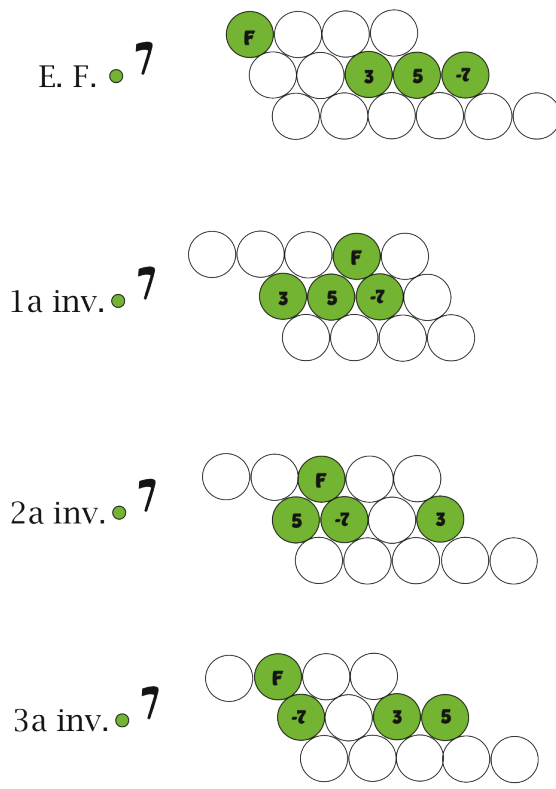
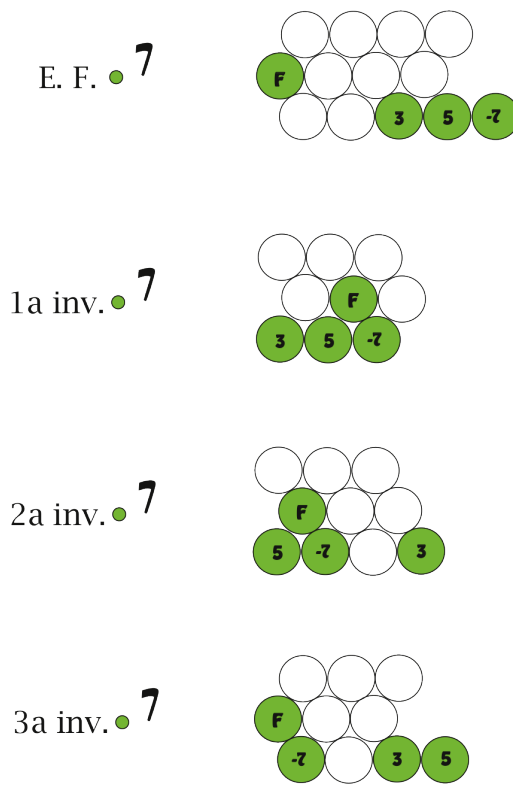
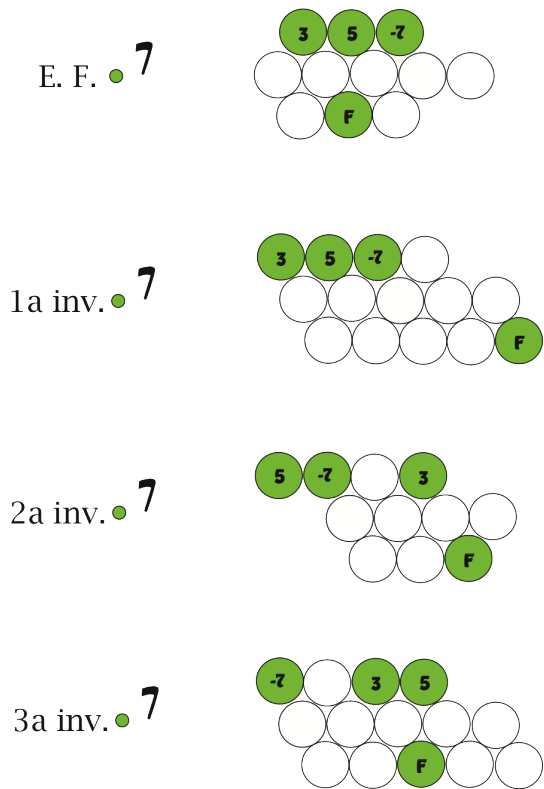

al llarg de totes les tonalitats en tots dos sentits de la manxa. Com a conseqüència d'això, i per tal de poder generalitzar sense problemes, he preferit usar la nomenclatura dels graus.

Aquesta és la notació que he usat per als diferents graus possibles dins l'àmbit d'una octava.

F	fonamental de l'acord o 1r grau de l'escala	-5	cinquena disminuïda
-2	segona menor	5	cinquena justa
2	segona major	-6	sisena menor
-3	tercera menor	6	sisena
3	tercera major	bb7	setena disminuïda
4	quarta justa	-7	setena menor
+4	quarta augmentada	7	setena major
		8	octava

Vegem en la il·lustració 5 els «dibuixos» per a la tipologia d'acord major amb setena menor «7». Aquests són útils per a il·lustrar com s'ha de

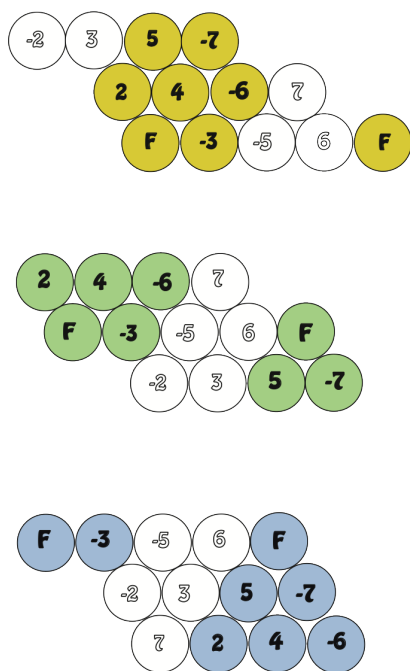

Il·lustració 5. Dibuixos per als acords majors amb setena menor «7». Amb la fonamental a la primera fila (baix-esquerra), a la segona fila (dalt-dreta) i a la tercera fila (baix-dreta)

tocar aquesta modalitat d'acord a partir de la seva fonamental situada en cadascuna de les fileres del sistema.

Observem doncs les semblances en la forma dels «dibuixos» al llarg del teclat, així com algunes diferències que es donen a l'hora d'usar aquests «dibuixos» quan la fonamental de l'acord està col·locada a la filera exterior del teclat.

En la il·lustració 6 es mostra com fer escales menors naturals o eòliques des de qualsevol punt del teclat, començant en cada cas des d'una filera diferent.

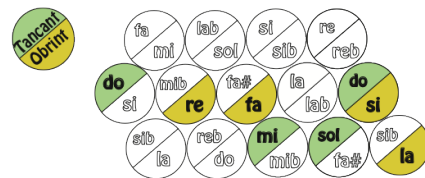
Il·lustració 6: Disposicions del mode eoli

Des del punt de vista pràctic, aquests «dibuixos» tenen una gran similitud de moviment, per bé que tinguin formes tan diferents.

Respecte a l'estructura de les 3 fileres que componen del *sistema simètric*, puc dir que perden la tonalitat major vinculada a cadascuna, tal com es dona en el *sistema estàndard*, però en canvi guanyen la possibilitat d'encabir 4 tons majors que tenen la seva fonamental en cadascun dels botons que integren la filera. Aquests es digitaran d'igual manera i tindran una lògica no tan diferent de la del funcionament d'obrir i tancar per a l'escala

major de la filera de dintre d'un acordió diatònic.

En la il·lustració 7 s'hi pot veure l'exemple de la tonalitat de *do major*, que és vàlid per a ser transposat a altres tonalitats amb la mateixa distribució de les notes.

Il·lustració 7: Disposició en la tonalitat de do major

Per a comparar-ho amb el funcionament de la filera de *do major* d'un diatònic, cal prendre de referència el fragment del teclat corresponent a l'octava mitja que va del botó 6 fins al botó 9 d'un *sistema estàndard*.

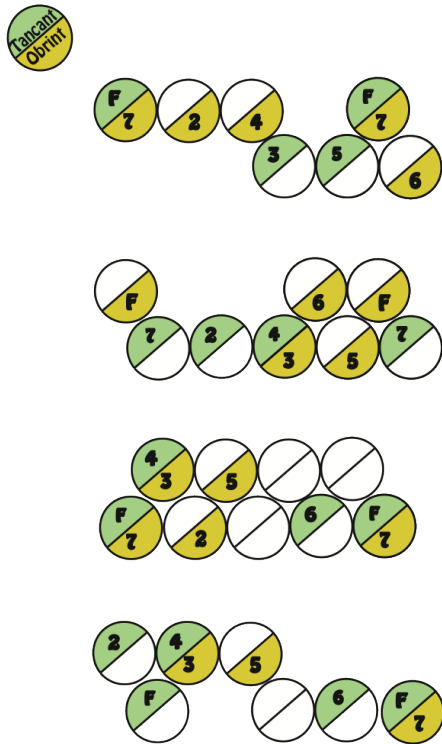
D'altra banda, les octaves tampoc s'escapen de la simetria d'aquest sistema. De la mateixa manera com ho explicàvem per al *sistema semi-simètric*, aquí també es mantenen col·locades de la mateixa manera, essent simètriques les unes en relació amb les altres, fet que permet octavar una melodia sense variar-ne la digitació en tots els supòsits de manxa possibles.²⁰

L'afegit significatiu que proposa aquest sistema té a veure amb la facilitat de poder transposar un passatge a una altra tonalitat sense necessitat de variar-ne la digitació. Sobre això cal considerar però les excepcions per a algunes tonalitats que, com a conseqüència dels límits d'espai que té el teclat, demanen o bé una substitució de digitació²¹ o bé un canvi de filera ja que que el sistema no disposa de més fileres de botons en les quals poder continuar tocant amb el mateix moviment de dits.

En la il·lustració 8 veurem algunes de les substitucions de digitació que acostumo a utilitzar per a l'escala major o jònica.

Cal considerar el teclat simètric de 3 fileres com un univers de dimensions limitades. Per observar aquesta idea podem agafar d'exemple una frase en

direcció obrint que tingui 4 intervals de quarta ascendents consecutius com, per exemple, *la-re-sol-do*. Si anem al plànol a provar de digitar aquesta seqüència sempre en direcció obrint, veurem que en el cas de l'interval de *sol-do* haurem de canviar de la tercera filera cap a la primera, en lloc de poder continuar cap a una quarta filera que ens permetria no haver de corregir digitacions.

Il·lustració 8: Substitucions de digitació per a l'escala major o jònica

És una característica més del sistema el fet de no estar concebut amb criteris que tendeixen a l'espai infinit, com bé podria ser el cas d'alguns acordions cromàtics de fins a 5 fileres de botons. Tot i així, el fet que sigui un disseny bisonor augmenta exponencialment el nombre de possibilitats de digitació per a cada una de les tonalitats possibles envers l'acordió cromàtic de botons convencional.

Per què defenso aquest sistema? En el cas de la improvisació de jazz, havent-hi ja grans acordionistes com és el cas de Richard Galiano o Marc Berthomieux, entre d'altres, m'agrada també posar l'exemple d'Antonio Serrano, que és harmonicista de jazz i que seguint l'exemple de Toots Thielemans ha portat l'harmònica a uns nivells de llenguatge

jazzístics sorprenents. La seva harmònica és també un instrument bisonor i cromàtic.

Penso que amb un sistema com aquest és possible donar un enfocament modern i versàtil, sense perdre l'essència de la sonoritat dels sistemes bisonors i molts dels recursos habituals del diatònic. La improvisació sense fronteres barrejada amb la tècnica habitual del diatònic tenen cabuda en aquest univers simètric que ofereix una infinitat de possibilitats que em sorprenen constantment.

Si tenim en compte que aquest sistema pot ser usat tant per a treball de repertoris de tota mena com per a treball d'improvisació, es pot considerar que la disposició simètrica predisposa a una certa fluïdesa en el procés de guiar-se en criteris tant intel·lectuals com intuïtius a l'hora d'entendre el teclat i d'assumir-lo.

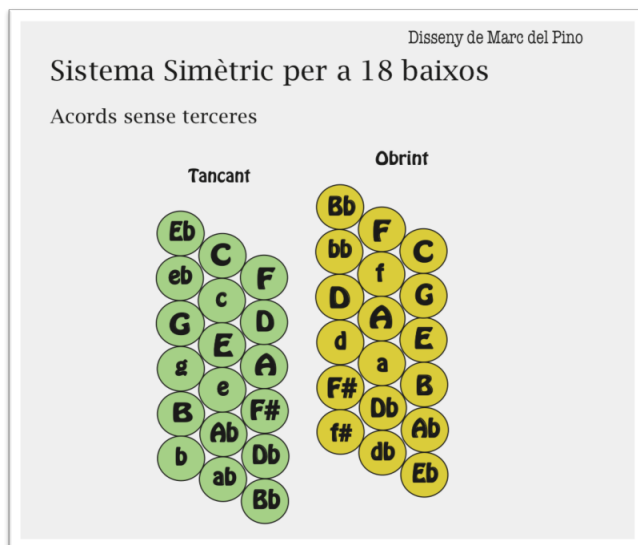
Un altre aspecte que em sembla imprescindible d'esmentar és que el sistema, pel fet de tenir 3 fileres, pot estar muntat en acordions de caixa mitjana o petita, fet que el manté lleuger i manejable, ben bé com un diatònic d'aquestes característiques.

Per últim, voldria confirmar el seu potencial camaleònic per a l'execució de moltes músiques possibles, fet pel qual penso que pot obrir horitzons en el món de la interpretació acordionística. En el seu ús, s'hi amaguen sonoritats diatòniques i altres que no ho són tant; en la seva pràctica podem trobar una sonoritat que permet fer un «còctel» amb les tècniques més exquisides tant dels acordions diatònics com dels cromàtics de botons.

El sistema simètric per a 18 baixos

El sistema simètric per a 18 baixos consta de tres fileres de sis botons ordenades de manera que en les dues primeres fileres tenim una relació de tres parelles de baix-acord per filera²² amb la peculiaritat que els acords són sense tercers.²³ Aquesta és una característica molt freqüent en alguns models d'acordió diatònic que permeten, mitjançant un

registre,²⁴ mutar aquestes terceres per tal que els acords quedin neutres i, essent menys densos, es puguin combinar bé entre ells per formar acords de 4 notes anomenats acords quatríades.

Il·lustració 9: Sistema simètric per a 18 baixos

Pel que fa a la tercera filera de botons de la mà esquerra, i fruit d'un requeriment tècnic que em plantejava Bertrand Gaillard,²⁵ aquesta filera està composta només de baixos bisonors sense els seus corresponents acords. Aquesta particular composició permet que aquest sistema pugui garantir els 12 baixos cromàtics en tots dos sentits de la manxa.

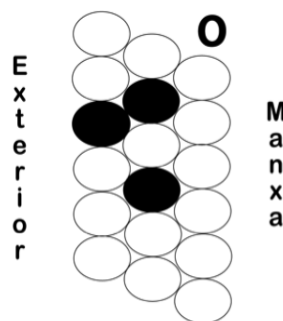
En aquest sentit cal destacar que aquest sistema contempla com a pràctica habitual fer l'acompanyament d'una melodia utilitzant un baix simple i un acord compost; així, per a acompanyar utilitzant determinades tipologies d'acord caldrà prémer amb el dit un botó per fer el baix, i amb uns altres dos dits prémer dos botons per fer l'acord decidit.

Aquesta tècnica de mà esquerra permet una certa facilitat de moviment que contrasta amb la varietat de matisos dels acords resultants.

En la il·lustració 10 es veu l'exemple de l'acord de *Dm9* en el sentit obrint de la manxa, tal com indica la lletra *O* del gràfic. *Dm9* és l'acord de *re menor* amb l'afegit de la setena i la novena, comptant des de la nota fonamental. Per fer-lo

sonar haurem de prémer el baix de *re* i els acords de *fa* i de *la*, en el sentit obrint de la manxa. D'aquesta manera farem sonar *re*, + *fa-do* + *la-mi*, és a dir: *Dm9: re fa la do mi*.

part de sota de l'acordió

Part de sobre de l'acordió

Il·lustració 10: Acord de *Dm9*

Des del punt de vista de la combinatòria entre les diferents cinques justes, els acords resultants d'aquestes possibles combinacions esdevenen una paleta de colors per a la mà esquerra molt més rica de la que ens oferia el *sistema estàndard*, que està plantejat des d'una perspectiva molt més funcional i per tant menys primmirada en els matisos de color harmònic.

Com que les cinques justes combinables són aquelles que estan en el mateix sentit de manxa, cal observar que no totes podran ser intercombinades, sinó que en el seu defecte només podrem combinar els sis acords que tenim obrint entre ells i els sis acords que tenim tancant entre ells, i, per tant, com a conseqüència d'això, no podrem repetir tots els "dibuixos" amb igualtat de condicions.

Tanmateix, cal observar que com que els 12 baixos cromàtics els trobem en totes dues direccions, és cert que, encara que amb l'absència d'alguna de les notes, podrem garantir **tots** els acords que desitgem en qualsevol de les seves variants possibles que contempla la llegenda d'acords per a sistema simètric de 18 baixos (detallada a continuació) en totes dues direccions de manxa. Veurem doncs que, fruit d'aquesta possibi-

litat de combinatòria, ara podem gaudir de totes aquestes qualitats d'acords descrites a sota.

Llegenda d'acords per a sistema simètric de 18 baixos

Neutre – Acord sense tercera

Maj9 – Acord major amb setena major i novena

Maj9#11 – Acord major amb setena major, novena i onzena augmentada

Maj7#11 – Acord major amb setena major i onzena augmentada

Add9 – Acord amb la novena afegida

6/9 – Acord major amb la sisena i la novena

9sus4 – Acord sense tercera que porta la quarta i la novena

7sus4 – Acord sense tercera que porta la quarta i la setena menor

6 – Acord major amb la sisena o tretzena

-9 – Acord menor amb la novena i la setena menor

-add9 – Acord menor amb la novena afegida

-7b5 * – Acord menor amb la setena i amb la cinquena disminuïda inexistent*

-7 – Acord menor amb la setena menor

Cal observar que les cinques justes intercombinables, tot i que possibiliten tot aquest ventall de colors harmònics, és cert que no permetran la construcció d'acords que tinguin implícits intervals de cinquena disminuïda o augmentada. Així, com passa igualment amb tots els sistemes que es deriven de l'acordió diatònic estàndard, no podem fer acords amb funció de dominant (majors amb setena menor 7). Aquesta condició ve determinada pel fet que un acord 7 té implícit en la seva composició una cinquena disminuïda o tritó.²⁶ Per exemple, l'acord de G7 té el tritó *fa-si*, per el qual serà impossible compondre-lo amb parelles de notes formades per cinques justes.

En canvi, per raons de combinatòria serà possible compondre l'acord de G7sus4. Aquest es podrà construir a partir de la combinació del botó de l'acord de *fa* amb el baix de *sol*, és a dir *sol-do-fa*, que és una mínima però correcte expressió de l'acord esmentat. Per a completar-lo ens caldria

afegir-hi l'acord de G *sol-re* formant la composició completa de G7sus4 *sol-do-re-fa*, però aquest fet no serà possible atès que en el sentit obrint de la manxa no podem fer l'acord de G amb aquest sistema.

Sóc conscient que els diatonistes trobarem sorprenent que l'acord G no estigui disponible en el sentit obrint. Bé, per ser precisos, hauríem de dir que l'acord neutre de G (*sol-re*) no és possible fer-lo sonar en aquest sentit de manxa. Però bé, tampoc seria correcte dir que no podem fer l'acord de G obrint, atès que seran possibles les següents opcions (n'indico les principals en sentit obrint):

G add9 – està compost de baix de G + acord neutre de d

G7sus4 – està compost de baix de G + acord neutre de f

G-7 – està compost de baix de G + acord neutre de bb

G-9 – està compost de baix de G + acord neutre de bb i acord neutre de d

GMaj7#11 – està compost de baix de G + acord neutre de f#

*G-7b5 – està compost de baix de G + acord neutre de bb

G6/9 – està compost de baix de G + acord neutre de a

etc.

El fet que els acords no permetin les cinques disminuïdes ni augmentades també ens condicionarà en el fet que no serà possible realitzar acords disminuïts ni augmentats, ni tampoc aquells que tinguin en la seva composició un interval d'aquestes característiques. Aquest és el cas de l'acord semidiminuït.

Per a aquesta tipologia d'acords podríem fer un acord *menor 7*, amb la condició que en aquest cas el mateix sistema no garantirà la sonoritat de cinquena disminuïda.

Imaginem que volem fer un acord de E-7b5. En aquest cas faríem sonar un baix de E i un acord neutre de G *sol-re*. D'aquesta manera faríem sonar *mi + sol-re*, deixant sense definir la cinquena de

l'acord, que és la nota *sib*.

Així doncs, cal dir que aquest sistema no pot garantir els acords semidisminuïts com a tals, però en el seu defecte pot realitzar qualsevol acord *menor amb setena menor* que permetrà fer sonar un 75 % (3 de les 4 notes) de la sonoritat requerida.

Referint-me a la simetria de la composició del sistema simètric per a 18 baixos podem veure en el plànol que la relació que hi ha entre les parelles de baix-acord de la mateixa filera, en el mateix sentit de la manxa és de tercera major. Així, si agafem d'exemple la filera en què apareix l'acord de *Do* comptarem una tercera major entre el *do* i l'acord de *mi*, que al seu torn guarda la mateixa relació amb l'acord contigu de *lab*. aquesta condició és significativa a l'hora de parlar de simetria atès que permet igualtat de distàncies entre els acords d'una filera i la mateixa distància entre els acords de l'altra. Aquest fet pot ser molt útil a l'hora de concebre determinats dibuixos relacionats amb

determinades sonoritats.

Vegem les següents il·lustracions amb els dibuixos per a la qualitat d'acord *Maj7*, indicada per a cada un dels 12 acords possibles en base a l'esquema d'aquest sistema. Veurem que els dibuixos estan marcats amb una T o bé una O, que indica si l'acord l'haurem de fer sonar en la direcció de manxa Tancada o bé Oberta.

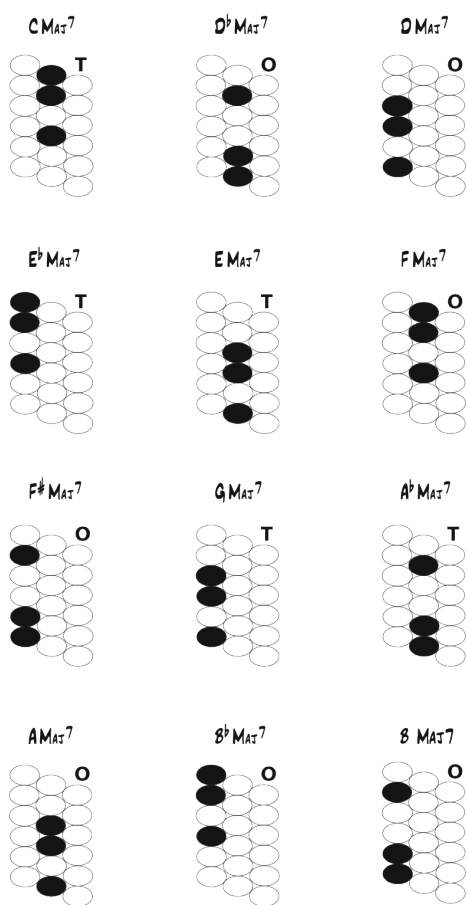
Aquest sistema té, doncs, algunes mancances de possibilitats de combinatòria si el comparem amb un sistema cromàtic convencional. De fet, és lògic que sigui així, tenint en compte que 18 botons no permeten tota la capacitat de combinatòria que tindriem amb altres sistemes més amplis. Tot i així, és un sistema de 18 baixos complet que pot fer la seva funció per a sistemes d'acordió que cerquin abraçar tota l'esfera cromàtica.

A causa de les limitacions derivades d'aquest sistema he desenvolupat també el sistema 34T, un sistema que no he pogut provar en la pràctica, però que posa llum a noves possibilitats de combinació per al sistema simètric de mà dreta.

Aquestes són les combinacions de sistemes de mà dreta i de mà esquerra que em semblen més apropiades:

Per al cas del sistema simètric proposo la següent combinació: **Sistema semisimètric + sistema simètric de 18 baixos**

Per al sistema simètric, encara que no puc donar per acabat el meu treball fins que no hagi pogut testar pràcticament totes les possibilitats que he imaginat; el muntaria així: **Sistema simètric + sistema simètric 34T** o algun altre sistema unisonor com, per exemple, el **sistema Darwin** de Marc Serafini.²⁷

Il·lustració 11: Dibuixos per l'acord Maj7

Bibliografia

GREENE, Ted. *Modern chord Progressions*. Vol. 1. Miami: Belwin Mills, 1985.

HOLWORTH, Allan. *Melody chords for Guitar*. Anaheim Hills, Centerstream Publishing, 1997.

PIGNOL, Norbert i Stéphane MILLERET. *Méthode d'accordéon*

diatonique. Vol. 3. Grenoble: MusTraDem, 2002.

PIGNOL, Norbert i Stéphane MILLERET. *Recueil de répertoire de l'album "Sales gosses"* Grenoble: MusTraDem, 2005.

AEBERSOLD, Jamey. *The II-V-I progression*. New Albany: Jamey Aebersold Jazz, 2000.

BRUGUERA, Jordi i Assumpta Fluvià. *Diccionari etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996.

Notes

1 El diatònic de 2 fileres i 8 baixos té una organització de les notes al teclat de la mà dreta que es caracteritza per la relació de quarta ascendent que hi ha entre la tonalitat major que és pròpia a la filera de botons de fora i la tonalitat major que és pròpia a la filera de botons de dintre. Aquest és el que podem anomenar *sistema estàndard*, normalment afinat en les tonalitats de sol/do a Catalunya.

2 El *sistema català*, dissenyat per Francesc Marimon, permet octavar algunes de les alteracions disponibles, i permet augmentar-ne discretament la possibilitat de combinatòria amb la resta de notes del teclat.

3 Nota accidental en el sentit que no és una nota pròpia de cap de les tonalitats en les quals està afinat l'acordió diatònic, encara que també podríem dir que l'alteració de sol# és una nota pròpia de la tonalitat menor de la, en tant que aquesta nota és la tercera major del seu acord de dominant E7.

4 Aquestes notes són les que es comptabilitzen de la suma de les 3 notes de la filera de *do major* i 3 més de la filera de *sol major*, en el cas del *sistema estàndard* que fem servir a Catalunya. Cal tenir en compte que dins del còmput de 6 notes no hem observat que la nota *sol* es repeteix a les dues fileres d'un acordió diatònic estàndard, ni tampoc que l'instrument disposa de tot un seguit d'alteracions que es podrien afegir a aquesta llista, encara que cal remarcar que no són disponibles per a totes les alçades possibles del teclat.

5 Norbert Pignol i Stéphane Milleret són acordionistes professionals i pedagogs de l'acordió diatònic amb una extensa carrera investigadora en el món de l'acordió diatònic de tres fileres. En podeu trobar tota la informació al web <http://www.mustradem.com/>.

6 *Melodió*: acordió diatònic d'una sola filera de botons amb el qual, per interpretar la melodia, és necessari obrir i tancar la manxa constantment per als passatges de graus conjunts.

7 La filera de *do major* és la filera de dintre en els sistemes *Milleret/Pignol* en *sol/do*.

8 Tècnica que consisteix a construir frasejos a través de prémer consecutivament botons de dues o tres fileres, i que es diferencia de la tècnica de tocar amb una filera o *melodionament*.

9 I dos sistemes de mà esquerra.

10 Considero com a eix central les dues fileres pròpies a les tonalitats de *sol* i *do majors*, i per tant entenc que la tercera filera d'alteracions és «territori exterior».

11 Per als intervals d'octava la lògica constant és tradueix en una distància de 5 botons, comptant-ho d'aqueta manera: des de la fonamental (botó 1) fins a l'octava (botó 5).

12 Bé, a excepció de la relació paral·lela entre la filera de botons de dintre i la de fora per a aquells sistemes de 3 fileres que han deixat intacte el *sistema estàndard* a dins del seu propi sistema.

13 Sempre que la tessitura de l'instrument m'ho permeti, fet que pot estar estrictament vinculat amb els registres disponibles d'octava de cada instrument.

14 1- tot el passatge és tancant. 2- tot el passatge és obrint. 3- el passatge té algunes notes obrint i d'altres tancant, tant en els contextos de canvis de sentit consecutius com aleatoris.

15 He batejat com a coherents les digitacions que no contraposen el sentit de l'interval sonor amb el moviment físic amb el dit d'una nota a l'altra.

16 Les fileres de sol i de do d'aquest sistema corresponen a la filera exterior i a la filera central respectivament del teclat d'un acordió amb *sistema semisimètric*.

17 Cal dir que l'alteració de sol# no és *unisonora* a la tercera filera del teclat del *sistema semisimètric*, ja que trobem la seva homòloga en sentit contrari a la filera de *do major*. Aquest fet permet que les digitacions que incorporin aquesta nota en direcció obrint siguin força còmodes, des del meu punt de vista.

18 Daniel Violant fou professor d'acordió diatònic a l'Aula de Música tradicional i Popular (AMPT) a mitjans de la dècada dels 90, i amb ell vam mantenir una bona amistat i una magnífica experiència docent en aquesta escola, on vaig assistir durant un parell d'anys a les seves classes.

19 Cal entendre el «dibuix» com una forma més o menys abstracte que és generada a partir de les notes implicades en la composició dels acords i les escales al teclat de l'acordió.

20 1- tot el passatge és tancant. 2- tot el passatge és obrint. 3- el passatge té algunes notes obrint i d'altres tancant, tant en els contextos de canvis de sentit consecutius com aleatoris.

21 La substitució de digitacions consisteix a continuar tocant en la mateixa tonalitat però fent-ho d'una altra manera diferent. En el cas del diatònic estàndard podem dir que és una cosa que fem sovint quan de vegades toquem en *do major* en direcció tancant i de vegades ho fem en direcció obrint d'una manera gairebé indistinta.

22 La relació de baix i acord s'expressa en el plànol mitjançant lletres majúscules i minúscules respectivament. Les correspondències entre les lletres i els baixos/acords estan basades en el xifrat de notació harmònic anglosaxó.

23 Les terceres són les notes que corresponen al tercer grau de l'acord definint-lo com a major o menor en funció la distància respecte la fonamental de l'acord és de dos tons o bé d'un to i mig respectivament.

24 Registre mecànic que acciona un mecanisme que muta la tercera nota de l'acord i el transforma en un acord neutre que no es defineix ni en estat major ni en estat menor.

25 Gaillard, lutier d'acordions que treballa sol en el seu taller a la Chapelle sùr Erdre, prop de Nantes a França.

26 Un *tritó* és un interval de 3 tons justos.

27 Marc Serafini és lutier d'acordions a Toulouse, França.

L'acordiò diatònic a Catalunya i al País Valencià: estat de la qüestió¹

Raül Sanchis Francés

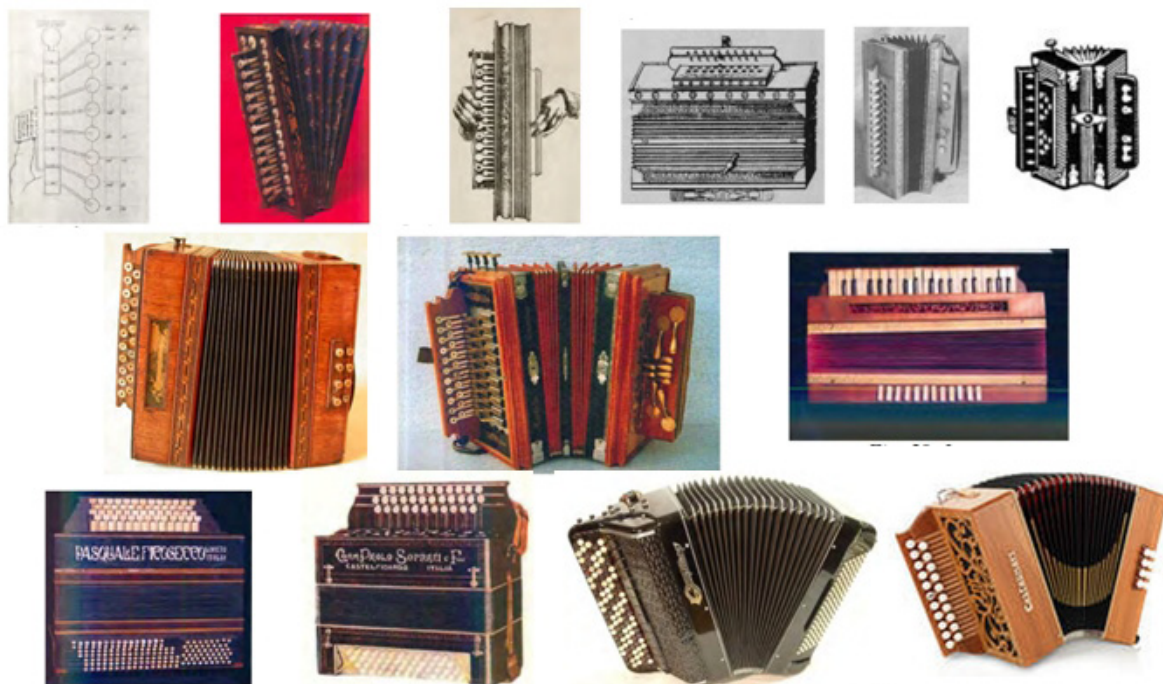

L'acordiò diatònic: qui és i com li diuen

L'acordiò diatònic és un instrument musical aeròfon basat en el principi sonor de l'inxa o llençüeta lliure.² Tot i les diverses modalitats constructives que existeixen, la forma més generalitzada té una manxa per insuflar l'aire, un teclat melòdic per a la mà dreta accionat per botons ordenats en una o més fileres i una botonera més reduïda per a la mà esquerra que permet sostenir l'harmonia i el ritme. Té com a característiques diferencials respecte de l'acordiò cromàtic la utilització d'escalles diatòniques (amb alteracions o sense aquestes) i la *bisonoritat* de cada botó, cosa que significa que si accionem la manxa en un sentit fa una nota i si

l'accionem en l'altre en fa una altra.³

L'instrument és considerat «tradicional», encara que la seua invenció es produí el 1829 a la ciutat de Viena⁴ i en un primer moment l'ús estigué vinculat a un entorn cultural urbà i de classe social acomodada. Però ben aviat, i gràcies a la versatilitat melòdica i harmònica, la facilitat per al transport i l'econòmic preu fou utilitzat per les classes populars i es convertí en el «piano dels pobres».⁵ Aquest fet en facilità la ràpida expansió, fins i tot per les zones rurals més aïllades i recòndites d'Europa i d'Amèrica. De fet, és un instrument molt popular en diferents països en què se l'associa als gèneres musicals més diversos. Per exemple, el

Il·lustració 1: Models d'acordions

trobem íntimament relacionat amb la música *Cajun* i *Zydeco* de la Louisiana francesa als Estats Units (Gould & Ancelet 1992), la música quebequesa al Canadà (Hart & Sandell 2010), el *vallenato* a Colòmbia (Bermúdez 2012) o la *tarantelle* a Itàlia (AADD 1991). El nexa comú entre totes aquestes vessants musicals és la intrínseca relació amb la música de ball.

L'instrument rep diferents denominacions en funció de l'idioma i de la zona geogràfica on es troba. Per exemple, se'l coneix com a *organetto* o *fisarmonica diatonica* en italià, *trikitixa* en euskera, *acordeón* o *melodeón* en castellà, acordió diatònic o de botons en català, *accordion* en anglès, etc.⁶

tàbria (Hermosa 2012).

A Catalunya, com refereix Josep Vicent Frechina (2002), l'interès etnomicològic per l'instrument i els seus sonadors ve de la mà d'Artur Blasco,⁷ que inicia el 1975 una campanya de treballs de camp que culmina amb la creació del «Museu de l'Acordió d'Arsèguel» el 22 de juny de 2006.⁸ Una part d'aquests treballs de camp es cristal·litza des de 1999 en la monumental compilació de partitures de la sèrie *A peu pels camins del Cançoner* (Blasco 1999). Interessat especialment en la figura dels acordionistes del Pirineu, mostra les seues troballes en diversos articles divulgatius (Blasco 2004; Blasco, Riera & Martí 2010). Les acordionistes Cati

Il·lustració 2: L'Artur Blasco amb el seu acordió diatònic i la Serra del Cadí al fons. Arsèguel, març de 2010. © Oriol Clavera

La investigació sobre el diatònic: d'on partim

Des de finals del segle XX, però sobretot durant l'inici de la present centúria, un interès creixent per l'acordió ha produït un nombre cada vegada major d'estudis enfocats a una orientació geogràfica concreta. Són els casos, per exemple, d'Euskadi (Ramos 2004), Espanya (Ramos 2009), Castella la Manxa (Jiménez & Castaño 2010) o Can-

Plana i Rat Gallart continuen la tasca etnogràfica de catalogació instrumental i humana dels acordionistes del Pirineu, tot centrant els seus treballs a l'Alt Urgell (Plana 2010) i a la zona del Pallars Sobirà amb incursions pel Berguedà, el Pallars Jussà i l'Alta Ribagorça (Gallart & Plana 2010). Per altra banda, trobem algunes breus contribucions que repassen la vida d'alguns acordionistes pirinencs (Plana 2006; Reixar 2011; Riera 2011, 51-59) o del Garraf

(Marimon 2005) que complementen aquest interès més centrat en les persones i en els instruments que en el repertori musical. Més recentment, la figura humana i musical de Carles Belda, un dels acordionistes catalans més reconeguts, ha estat analitzada per Agnès Toda (2010). Per altra banda, també són ressenyables els treballs acadèmics de final de carrera realitzats a l'Escola de Música Superior de Catalunya, com ara, el de Pere Romaní (2007), referit al repertori actual de l'acordió diatònic a Catalunya; el de Marc del Pino (2010), que versa sobre una nova ordenació del teclat anomenada simètrica; el de Núria Lozano (2011), que analitza el repertori del cuplet català reinterpretat al violí i a l'acordió diatònic;⁹ o el de Víctor Pedrol (2012) referit a la música del *Vallenato*. Finalment, Maria Camats (2013) ha realitzat, dins dels estudis del Màster en Musicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, una anàlisi sobre l'associació «La Diatònica» des de la perspectiva de l'etnomusicologia.

Pel que fa al País Valencià, la recuperació de la memòria perduda envers l'acordió diatònic és més tardana. Pràcticament, l'únic que s'ha escrit al respecte, fins ara, ha estat un estudi basat en treballs de camp a la zona de les comarques de la Serra de Mariola. Aquest estudi ha mostrat una tradició centenària en l'ús de l'acordió diatònic a la zona i ha aportat una revisió de la situació de l'instrument durant els darrers anys als territoris valencians (Sanchis 2012).

La resta de contribucions bibliogràfiques realitzades al voltant de l'acordió diatònic a l'àmbit català han estat centrades en la didàctica de l'instrument, com són, per exemple, el *Mètode d'Acordió Diatònic* (Marimon 1987), *24 masurques diatòniques progressives* (Jiménez 1997), *Pirinés-Pirinèus-Pirineus-Pirinioak* (Alfayé et al. 2006), *50 partitures per a acordió diatònic: un llibre i dos CD* (Marimon & Belda 2007),..., en el repertori creat pels acordionistes-compositors novells, com *La Mare dels ous* de Guida Sellarès (2008), o en les adaptacions de les composicions de Marcel Casellas (2013) a *21 peces per a l'acordió diatònic*.

Una mica d'història: arriben els primers acordions (explosió i crisi)

Un dels primers acordions que es fabricaren a l'Estat espanyol fou construït el 1841, a Madrid, per Juan Moreno (Ramos 1995, 155-156), tot i que ja n'hi ha referències periodístiques de l'instrument el 1836 (Hermosa 2013, 34, 42). A mitjan segle XIX, l'ús de l'acordió no era ni molt menys generalitzat, com es pot endevinar a partir de la definició del *Diccionario de Música* d'Antoni Fargas:

«Acordeón: Instrumento de aire que consiste en una cajita con un fuelle que se dilata ó se comprime á voluntad del que lo toca, y produce los sonidos por medio de unas pequeñas teclas. Aunque este instrumento tiene hasta tres octavas de estension [sic] es de muy poca importancia». (Fargas 1852, 4)

o de la del *Diccionario enciclopédico de la música* editat a Lleida per Carles Josep Melcior:

«Acordeón: Es un instrumento de viento, que se toca abriendo y cerrando una cajita cuadrada, y que se le hace producir diferentes sonidos por medio de unas teclas. Tiene un sonido dulce, y se puede tocar hasta sonatas de poca dificultad; no obstante, no se usa generalmente, aunque podría producir buen efecto, sirviéndose de él para acompañar la voz. Tiene hasta casi tres octavas de extensión. Este instrumento es de reciente invención, y ha venido de Alemania». (Melcior 1859, 21)

En canvi, a les acaballes de segle, la situació canvia radicalment. Es publiquen múltiples treballs amb una clara orientació pedagògica, principalment mètodes teòrics i pràctics per aprendre a tocar l'instrument. De fet, se n'editaren a Madrid, Saragossa, Barcelona, València i Bilbao, bé en format de notació musical, bé per xifra o amb sistemes mixts.¹⁰ No obstant això, l'opinió pejorativa sobre l'instrument que tenien alguns influents musicòlegs com Felip Pedrell s'extengué durant gran part del segle XX (Algora 2001, 30).

Malgrat tot, per la quantitat de tallers de reparació i muntatge d'acordions que trobem a ciutats com Barcelona (12), València (9) o Madrid

Il·lustració 4: Primeres 9 portades de la revista DIATÒNIX (1990-1994)

(3) a finals del segle XIX i l'inici del XX (Algora 2001, 33-34), es pot intuir que la popularitat de l'acordió diatònic era cada vegada major. Així, Catalunya i el País Valencià s'erigeixen com dos grans pols acordionístics. Tot i que no ha estat estudiat amb profunditat, a partir dels registres fotogràfics que a hores d'ara encara estan per recollir i catalogar sembla ser que la distribució de l'instrument pel territori era extensa, més del que es desprèn de l'opinió, més o menys generalitzada, dels acordionistes actuals sobre la mitificació del «Pirineu acordionístic». De fet, es troben documents gràfics on el diatònic és present tant en ciutats i pobles com en zones rurals al llarg del territori. Amb el pas del temps, i sobretot durant el segon terç de segle XX, l'ús de l'acordió diatònic es restringeix a les zones de muntanya. Després d'una situació crítica

que quasi l'aboca a la total desaparició cap a finals dels anys seixanta i principi dels setanta, la recuperació del seu ús arriba a partir del darrer quart de segle fins a la situació actual en la qual centenars d'acordionistes d'arreu tornen a fer sonar l'instrument.

La recuperació: com qui no vol la cosa...

A l'inici de la dècada dels noranta, el nombre d'acordionistes a Catalunya torna a ser apreciable. Les trobades d'Arsèguel han arrelat i sembla que l'acordió s'ha recuperat força. A més, l'Aula de Música Tradicional i Popular, engegada per la Generalitat de Catalunya, està a punt de començar a desenvolupar el seu projecte didàctic envers la música tradicional on l'acordió diatònic té un clar espai. Així, enmig d'aquest marc, apareix el 1990, *DIATÒNIX*, una revista empenxada principalment per Francesc Marimon juntament amb Ignasi Izaguirre, Toni Selva i Cati Plana, entre d'altres, sota el paraigua del Taller d'Acordió Diatònic del barri

de Navas.¹¹

Més endavant, la frontissa entre el segle passat i l'actual està caracteritzada per diversos fets, l'abast dels quals envers la situació de l'acordió mereix un estudi detallat i que, ara i ací, només podem enumerar com una primera aproximació:

- L'augment d'escoles d'acordió diatònic arreu del territori.
- La proliferació de grups musicals en què l'acordió diatònic és present o, fins i tot, una peça clau.
- La màxima difusió de les trobades d'Arsèguel, tot un fenomen dins de la música d'arrel tradicional.
- La creació del Museu de l'acordió d'Arsèguel.

- La celebració de cursos intensius de perfeccionament, trobades, etc.
- La impartició de docència d'acordió diatònic de nivell superior a l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC).
- L'inici de la recuperació de l'instrument al País Valencià.
- La creació d'associacions d'acordionistes diatònics com La Diatònica i Diàdona, entre d'altres.¹²

Al País Valencià, més tardanament, l'instrument recupera, a pleret, part de l'espai perdut gràcies a la labor feta des de grups de renovació folk com Urbàlia Rurana, Tres fan Ball o Sonadors de la Guaita i, també, per l'empenta docent impulsada per entitats com La Xafigà o Ca Revolta. A més, la realització de trobades com la que organitza La Xafigà anualment a l'alacantina vila de Muro i els intents de l'Associació Cultural el Mussol per crear un museu etnològic de l'acordió a Quart de Poblet (comarca de L'Horta) són uns puntals fonamentals en el procés de reutilització de l'instrument (Sanchis 2012, 91-92).

Perspectives futures: a mode de conclusió

Després d'haver presentat un breu resum, segurament incomplet, sobre les correrries de l'acordió diatònic a les nostres terres, es desprèn que l'instrument es troba en una fase de clara recuperació. De fet, hi ha tota una sèrie de factors que poden permetre fer un salt qualitatiu i quantitatiu en l'ús i en la difusió. És per això que, possiblement, ha arribat el moment d'impulsar iniciatives sobre la divulgació de l'instrument, de la seua història, dels intèrprets i de l'entorn en què tots plegats es troben. La revista que ara mateix teniu a les mans (o a la pantalla del vostre ordinador) pot ser un dels elements, no l'únic, que faça visible la feina incansable durant anys de moltes persones que polsant uns botons i estirant-arronsant una manxa han intentat fer més feliç la gent del seu entorn.

Referències bibliogràfiques citades

AADD. 1991. Organetto e Tarantelle. Le tradizioni musicali in Lucania (CD). edited by Michele Giuseppe Gala: Firenze, Taranta.

Alfayé, Ignacio, Marc Serafini, Carles Belda & Joseba Tapia. 2006. *Pirinéus-Pirinèus-Pirineus-Pirinioak*: Euskal Herriko Trikitixa Elkarte.

Algora, Esteban. 2001. "El acordeón en la España del siglo XIX." *Música y Educación* no. 46 (Junio):23-52.

Bermúdez, Egberto. 2012. "Beyond Vallenato: The Accordion Traditions in Colombia." In *The Accordion in the Americas: Klezmer, Polka, Tango, Zydeco, and More!*, edited by Helena Simonett, 199-232. University of Illinois.

Blasco, Artur. 1999. *A peu pels camins del cançoner*. Vol. 1 (Les valls d'Àneu-Pallars Sobirà). Barcelona: C.A.T. Centre Artesà Tradicionàrius.

———. 2004. "El Mestret. L'últim acordionista de diatònic de tradició oral." *Caramella* no. X (gener-juny):47-48.

Blasco, Artur, Ferran Riera & Jordi Martí. 2010. "L'aventura dels acordions als Pirineus." *Sons* no. 17 (juliol):14-43.

Camats, Maria. 2013. *La Diatònica i els seus camins musicals*. Treball de Màster, Musicologia, Educació Musical i Interpretació de la Música Antiga, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

Casellas, Marcel. 2013. *21 peces per a l'acordió diatònic*. Amb comentaris de Carles Belda, Francesc Marimon, Cati Plana, Pere Romaní i Pere Pau Ximenis. Barcelona: Dinsic publicacions musicals.

Fargas, Antonio. 1852. *Diccionario de música, ó sea, Explicación de todas las palabras técnicas del arte y de los instrumentos músicos antiguos y modernos, segun los mejores diccionarios en Francia, Italia y Alemania*. Barcelona: Imp. de Joaquin Verdguer.

Frechina, Josep Vicent. 2002. "L'acordió diatònic." *Caramella* no. VI (gener-juny).

Gallart, Rat & Cati Plana. 2010. "El Museu de l'Acordió d'Arsèguel: seguint la petja dels acordionistes." *Revista d'Etnologia de Catalunya* no. 36:142-146.

Gould, Philip & Barry Jean Ancelet. 1992. *Cajun Music and Zydeco*: Louisiana State University Press.

Hart, Laurie & Greg Sandell. 2010. *Danse Ce Soir - Fiddle and Accordion Music of Quebec*. Pacific, MO: Mel Bay.

Hermosa, Gorka. 2003. *El repertorio para acordeón en el Estado Español*. Vol. 123: Hauspoz (Euskal Herriko Akordeoi Elkarte / Asociación Vasca de acordeón).

———. 2012. *El acordeón en Cantabria*: Kattigara.

———. 2013. *El acordeón en el siglo XIX*: Kattigara.

Jiménez, Julio & Ángel Luis Castaño. 2010. *250 acordeonistas de Castilla-La Mancha, Monografías*. Toledo: Consejería de Cultura, Turismo y Artesanía.

Jiménez, Perepau. 1997. *24 masurques progressives*.

Lozano, Núria. 2011. *El cuplet català*, Música Tradicional, Escola Superior de Música de Catalunya, Barcelona.

Marimon, Francesc. 1987. *Mètode d'Acordió Diatònic*. Barcelona: Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular.

———. 2005. "Josep Clotet. Mecànic tèxtil i acordionista." *Caramella* no. XII (gener-juny):48-50.

Marimon, Francesc & Carles Belda. 2007. *50 partitures per a*

acordió diatònic. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació.

Melcior, Carlos José. 1859. *Diccionario enciclopédico de la música*. Lleida.

Pedrol, Víctor. 2012. *L'Acordió Diatònic a la Música Afrollatina. Una aproximació al Vallenato de Colòmbia, al Forró del Brasil i al Merengue de la Rep. Dominicana*, Música Tradicional, Escola Superior de Música de Catalunya, Barcelona.

Plana, Cati. 2006. "Francesc Sanvicens, el Ferrer del Quer. Ferrer i acordionista." *Revista d'Etnologia de Catalunya* no. 28:111-112.

———. 2010. "El Museu de l'Acordió d'Arsèguel i la tradició acordionística dels Pirineus." *Revista d'Etnologia de Catalunya* no. 35:199-203.

Pino, Marc del. 2010. *La simetria com a factor clau per a l'evolució de l'acordió diatònic de tres fileres; el naixement d'un nou cromàtic de botons.*, Música Tradicional, Escola Superior de Música de Catalunya, Barcelona.

Ramos, Javier. 1995. "El acordeón, origen y evolución." *Revista de Folklore* no. 15a:155-161.

———. 2004. *La trikitixa de Zumarraga y su entorno (1920-2004) : y nuevas aportaciones sobre la incursión del acordeón en la península desde Francia en 1841*. Zumarraga: Ayuntamiento de Zumarraga.

———. 2009. *El acordeón en España hasta 1936*. S.l.: Javier Ramos Martínez.

Reixar, Roser. 2011. "El Lluís de la Costa. Una vida entre acordions." *Caramella* no. 25 (juliol-desembre):68-73.

Riera, Ferran. 2011. *A la plaça fan ballades*. Barcelona: Cossetània.

Romaní, Pere. 2007. *Actualitat de l'acordió diatònic al Principat de Catalunya. Anàlisi del repertori de nova composició dels acordionistes catalans*, Musicologia-Etnomusicologia, Escola Superior de Música de Catalunya, Barcelona.

Sanchis, Raül. 2012. "L'acordió diatònic als vessants Nord i Oest de la Serra de Mariola." *Caramella* no. 26 (gener-juny):86-93.

Sellarès, Guida. 2008. *La Mare dels ous recull de composicions d'autors contemporanis per a acordió diatònic de dues files i vuit baixos*. Barcelona: Dinsic.

Toda, Agnès. 2010. "Despullant en Carles Belda." *Mundu bat begirada anitz. Un mundo muchas miradas* no. 3:171-194.

Notes

1 Aquest article parteix de les investigacions realitzades per a fer la xarrada "L'acordió diatònic als vessants nord i oest de la Serra Mariola" a la III Trobada d'Acordió Diatònic Vila de Muro, celebrada el 26 de maig de 2012, i l'apartat introductori de la ponència "Diatònic, una revista sobre l'acordió diatònic (1990-1998). Perspectives per a una nova etapa de divulgació", llegida conjuntament amb Cèlia Vendrell i Xixons a les VI Jornades d'Estudiants de Musicologia i Joves Musicòlegs, celebrades del 18 al 20 d'abril de 2013 a l'Escola Superior de Música de Catalunya (Barcelona). Les actes d'aquestes darreres jornades encara romanen inèdites a hores d'ara, per això aquesta darrera referència no ha estat inclosa a la bibliografia final de l'article.

2 Per a més informació sobre l'organologia, l'ús i el repertori de l'acordió durant el segle XIX vegeu Hermosa (2013).

3 Tot i que la majoria d'acordions cromàtics tenen un teclat piano també n'hi ha que són accionats mitjançant botons. És per això que no considerem el tipus de teclat com una característica diferencial determinant.

4 Demian Cyrill fou el primer que patentà l'invent, malgrat que l'any 1821 C.F. Buschmann ja havia desenvolupat l'harmònica, un instrument de la mateixa família. Les posteriors aportacions de C. Wheatstone, M. F. Isoart, A. Foulon, J. Alexandre, G. Pichenot o P. Soprani conformaran un ampli ventall d'instruments basats en el mateix principi (Marimon 1987, 21-32; Algora 2001, 25).

5 Al Madrid de mitjan segle XIX l'acordió més car valia uns 600 rals mentre que un piano de cua anglès en podia valdre uns 24.000, és a dir, 40 vegades més (Algora 2001, 32). Avui dia podem trobar un acordió de tres fileres per un preu aproximat de 3.000 euros i un piano de cua nou per uns 12.000 euros, tan sols 4 vegades més.

6 Vegeu els URL: <http://www.organetto.it/>; <http://www.trikitixa.net/>; <http://www.acordeon.es/> i <http://ladiatonica.cat/>, una mostra de pàgines web en diversos idiomes.

7 Artur Blasco és un dels principals responsables de la recuperació de l'acordió diatònic als Països Catalans, ja que, conjuntament amb Josep Porta i Gaspar Viladomat, organitza la Primera Trobada amb els Acordionistes del Pirineu el 1976, trobada que es repetirà any rere any i que en la dècada dels vuitanta donà diversos fruits com ara la constitució de l'Associació Arsèguel dels acordionistes del Pirineu i els primers cursos d'acordió diatònic (Frechina 2002).

8 Vegeu l'URL: <http://www.lleidatur.com/pic/pdf/aralleida32/museus.pdf> per a obtenir més informació sobre aquest museu.

9 Sobre el projecte de Núria Lozano i el seu grup Betzuca al voltant del cuplet català vegeu l'URL: <http://www.youtube.com/watch?v=ITE6AmABvOM> o també el vídeo elaborat per TV3 <http://www.youtube.com/watch?NR=1&feature=endscreen&v=r5Jj5HQmJY>.

10 Per a més informació sobre els mètodes pedagògics de finals del XIX i principi del XX vegeu, per exemple, Algora (2001, 36-38) o Hermosa (2003, 5-6).

11 Pel seu paral·lelisme temàtic és de ressaltar una revista de periodicitat mensual que des de 1952 fins 1962 edita l'Institut Mozart de Barcelona sobre l'acordió cromàtic. Els números d'aquesta revista, que tenia per títol complet *El Acordeonista : publicación mensual : revista española de orientación mundial acordeonística : Órgano de la Asociación Nacional Española de Acordeonistas (A.N.E.A.) afiliada a la Confederación Mundial del Acordeón (C.M.A.)*, estan disponibles físicament a la Biblioteca Nacional de Catalunya i digitalitzats a través del web <http://es.scribd.com/>. Per al primer número, per exemple, podeu consultar l'URL: <http://es.scribd.com/doc/119280547/El-Acordeonista-1952>.

12 També existeix una Associació Catalana d'Acordionistes (A.C.D.A.) que, encara que no ho explicita a la seua web <http://www.acordio.cat>, està exclusivament orientada a l'acordió cromàtic.

Trobada d'Acordió diatònic a la Vila de Muro

David Galbis i Matarredona

*Micoriza: simbiosi entre l'arrel
d'un vegetal i un fong*

Bolets diatònics a la valenciana. Ara va de bo!

El que va ser un dels instruments més populars entre els nostres iaïos les primeres dècades del segle XX, ha sigut, pràcticament, esborrat d'aquestes terres. En la memòria resten tot un seguit de fotos velles, d'acordions desballestats i la llegenda d'un barranc, vora València, on, diuen, es van llençar centenars d'acordions a mitjan fer provinents d'alguna fàbrica vella i abandonada.

D'uns anys ençà, però, la febre per l'instrument començà a reviscolar, i ha agafat aire fresc d'ençà que s'encetà, entre altres, la **I Trobada d'acordió diatònic Vila de Muro**; prova d'açò són la quantitat de grups nous i d'acordionistes diatònics que ixen per tot arreu, com ara els esclata-sangs o els bolets de xop.

Al llarg de quatre anys la **Vila de Muro** (el **Comtat**), ha estat la capital del diatònic al País Valencià. Sembla que el diatonisme (com la micofília) s'ha extés també (i de nou) Sènia avall, i ha anat a arrelar a les faldes de la serra de **Mariola**.

La **Trobada** no pretén altra cosa que ajuntar els acordionistes diatònics que campen per les nostres comarques; vol ser el referent del diatònic al PV. Tanmateix es pretén que siga un punt d'inici d'altres trobades arreu del territori valencià.

"L'esperit" sempre ha sigut el petit comitè, o el format familiar... com vulgueu dir-ho (...com una partida de pilota al mig del carrer, vaja).

La sensació que tinc, tot plegat, ha sigut que la Trobada s'ha produït gràcies a l'aportació personal de tot un grup de gent: darrere hi ha l'**Ajuntament de Muro**, és clar, però imprescindible ha estat la colla de dolçainers de **la Xafigà** de Muro, tant a nivell organitzatiu com també per ser la seu de la majoria d'activitats.

En aquest sentit, hi ha hagut un seguit de gent que ha fet força perquè no es perdera l'instrument ací, al País Valencià i que han participat activament en la *micorització diatònica* del PV. Alguns d'ells serien Josemi Sanchez (Associació **Musit**), Vicent Pastor (**Tres fan ball**) i Jordi Pastor (**L'Horta Folk**), Vicent Martínez (de l'Associació Mussol de Quart de Poblet, **Rascanya**), Raül Sanchis (**Som Sonats**, membre de la Diatònica) i Amadeu Vidal (**Urbàlia Rurana**, **Xerinola**, etc.), aquest qui ha estat impulsor del diatònic a les comarques centrals i *alma màter* de les Trobades de Muro d'Alcoi.

El funcionament de la Trobada ha sigut més o menys sempre paregut:

Al llarg del dia hi ha una exposició sobre acordions vells valencians; de matí i de vesprada es realitza un taller d'acordió, amb el/la mestre/a que vinga, uns anys hi ha hagut també (paral·lelament) tallers de balls tradicionals; a última hora de la vesprada es fa una xarrada o taula redona al voltant del diatònic, sopar i en acabant la Trobada, on cada alumne interpreta un parell de peces damunt l'escenari. Com a cloenda hi ha hagut sempre una actuació musical a càrrec de conjunts valencians

que feien servir l'acordió diatònic.

Ací, una breu cronologia dels fets:

2010.- Fou l'any que encetàrem la Trobada, l'any de l'Exposició d'acordions valencians vells (a càrrec de l'Associació el Mussol de Quart). Per a mi fou tota una experiència conèixer el Vicent de Quart, Josep Farnat, Pere Ballester, la Gabriela i un fum d'acordionistes valencians que, com els bolets, apareixien i feien sonar la manxa cadascun de forma peculiar. Tinguérem la Guida Sellarès tot presentant el llibre "La mare dels ous" i com a mestre al Taller el Víctor Pedrol. A la nit hi hagué actuació del grup de folk valencià **Xerínola**.

2011.- Exposició d'acordions vells i panells explicatius (treball realitzat per l'Associació el Mussol de Quart de Poblet), Xarrada de dos treballadors

de la fàbrica d'acordions valencians "Rafael Torres" (Vicent Torres i Toni Castelló). Carles Belda entonà l'himne blaugrana mentre els jugadors enlairaven la Copa d'Europa. Ovació del públic. Mestre: Carles Belda. Actuació de **Menuda Xerínola**.

Aquell any comencen les retallades en els pressupostos. A partir d'ara la **Trobada** anirà a més amb menys recursos econòmics, gràcies al recolzament i suport de la **Xafigà**, l'esforç dels organitzadors, i la bona acollida d'assistents.

2012.- Exposició d'acordions vells i xarrada de l'acordionista de Banyeres Raül Sanchis: Ponència al voltant de l'Acordió diatònic als vessants nord i oest de la serra de Mariola. Aterrava a Muro Francesc Marimon per presentar la reedició del seu ja mític i "micorizador" *Mètode d'acordió diatònic*. Mestres: Cati Plana/Francesc Marimon. Actuació de **Pelandruska**.

druska.

2013.- Exposició d'acordions valencians vells, augmentada amb més materials didàctics i gràfics, un *power point* amb fotos d'acordions al País Valencià, i xarrada preparada per Raül Sanchis i Cèlia Vendrell (amb *power point* inclòs) al voltant de "Diatònix", una revista especialitzada en el diatònic català de la dècada dels noranta. Mestre: Marc del Pino amb la seua peculiar visió del diatònic. Actuació de l'**HortaFolk duet**.

Molta de la gent que ha vingut any rere any ja és capaç de defensar un repertori digne damunt de l'escenari, sense complexos, cosa que demostra que l'instrument comença a arrelar entre els participants i hi ha hagut una progressió evident.

La micorització que s'ha anat fent al llarg d'aquests anys per totes les comarques comença a donar els seus fruits, i esperem poder continuar veient bolets i esclats de sangs diatònics arreu del País Valencià.

Com bé ha dit **Al Tall**: Valencians tots a una veu... Visca la micorització diatònica!!!!

III TROBADA D'ACORDIÓ DIATÒNIC VILA DE MURO, 26 DE MAIG DE 2012

- 10:00h-Exposició d'Acordions Diatònics Inauguració a càrrec de l'associació cultural "El Mussol" de Quart de Poblet • Centre social El Matzem
- 10:15h-"L'Acordió diatònic als vessants nord i oest de la Serra de Mariola" Xerrada a càrrec de Raül Sanchis Francés • Centre social El Matzem
- 11:15h-Taller d'acordió diatònic a càrrec de Cati Plana • Seu de la Xafigà
- 16:15h-Taller de Balls Bretons a càrrec de Vicent Martínez (associació cultural "El Mussol" de Quart de Poblet) • Centre social El Matzem
- 19h-Cercavila pel poble amb la gent del taller d'acordió
- 20h-"Repertori i Metodologies de l'Acordió Diatònic" Xerrada a càrrec de Francesc Marimon • Centre social El Matzem
- 21h-Sopar amb els músics de la Trobada (picedota i beguda a càrrec de l'organització) • Plaça del Matzem
- 22:30h-III Trobada d'acordió diatònic • Plaça del Matzem
- 24h-Concert/Ball amb el grup "La Pelandruska" • Plaça del Matzem

Organitza: ESCOLA DE MÚSICA TRADICIONAL "La Mariola"
COL·LABOREN:

Il·lustració 1: Cartell de la III Trobada d'acordió diatònic Vila de Muro, 2012

Diàdona. Associació de dones acordionistes i percussionistes del Pirineu

L'associació Diàdona és un grup de dones lligades, per una banda, al Pirineu i, per l'altra, al món de l'acordió diatònic i de les percussions tradicionals. A hores d'ara la seua llista de membres és nombrosa i geogràficament molt distribuïda. Com es pot fer una entrevista en aquestes condicions? Solució: cadena de correus. Arran de l'èxit i l'eufòria de la V Trobada de Diàdona, realitzada el 2013 a Pau (Bearn), es va iniciar l'entrevista entrelaçada que us presentem. Aquí les teniu perquè us contem què fan, qui són i què pretenen.

1.- Qui sou i quins objectius teniu?

Som dones, acordionistes o percussionistes

que vivim al Pirineu o hi tenim una vinculació. Els objectius que tenim són, bàsicament, poder compartir i gestionar diferents interessos que com a dones i com a músiques se'ns poden presentar en un territori marcat per una orografia de muntanya. També promoure la relació entre nosaltres a través de la música i des de la nostra visió femenina i pirinenca. – Georgina Fàbregas, la Seu d'Urgell

2.- Què us ha aportat la V Trobada a Pau (Bearn) com a associació?

Com a associació, ens ha aportat molta il·lusió, ganes de fer coses noves i la confirmació que això no té aturador, seguirà creixent mentre hi hagi

Il·lustració 1: Participants a la V Trobada de Diàdona a Pau, 20-22 de setembre de 2013

dones com les que van participar-hi. Un exemple és el ball-sopar que vam fer el dia 16 de novembre a la Seu d'Urgell amb escenari obert, a l'estil francès [l'entrevista es va realitzar abans d'aquesta data]. – *Georgina Fàbregas, La Seu d'Urgell*

3.- I personalment?

Per mi ha estat un experiència nova i molt enriquidora. Amb només dos dies se'ns va omplir el cap d'occità -tan lluny i tan a prop-, de gent occitana que és va abocar perquè ens ho passés-sim bé, d'acolliment i d'amabilitat de les dones que ens van tenir casa seva, i la música de la gent, d'arrel, que em va permetre conèixer nous balls i noves cançons. No ens podien rebre millor. Només puc donar les gràcies a totes. – *Teresa Prat, Ribes de Freser*

4.- Com vas arribar a Pau?

Doncs jo, infiltrada de dona! Amb 3 dones més -aquestes de debò- en cotxe particular, com la resta de companyes. Hi vaig anar amb l'Anna d'Arsèguel, i la Tere i la Pilar d'Esterrí d'Àneu. El fet d'anar amb places completes va fer que el viatge, a part d'agradable, resultés econòmic. – *Pep Lizandra, Músser*

5.- I la resta de dones, com hi van anar?

Jo hi vaig anar amb un grup de vuit dones de Cerdanya. Vam llogar una furgoneta «el bus de Pau». Juntes vam gaudir d'un viatge superagradable que encara va fer més emocionant la trobada. – *Mariagua Cortés, Avià*

6.- Quins son els indrets on heu anat fent les trobades fins ara?

Aquest any ha sigut la V Trobada i l'hem fet a Pau (Bearn). Som internacionals! La primera va ser el 2009 a Bellver de Cerdanya, la segona a Arsèguel, el 2011 a Salardú i l'any passat a Esterrí. Si tot va bé, la VI serà al Berguedà. – *Rosa Mari González, Bellver de Cerdanya*

7.- Quines sensacions vas tenir en ser la Diàdona més jove de l'última trobada?

Les sensacions van ser molt bones. Tot i ser la més jove em vaig sentir molt acollida i vaig passar-m'ho millor del que em pensava. Considero que l'ambient que es respira a Diàdona és per a totes les edats, molt familiar i proper al bon rotllo. Riem molt. – *Irene Augé, Olius*

8.- Sent sabadellenca, formes part de l'associació de dones acordionistes i percussionistes del Pirineu. Com s'enllaça?

Això mateix em pregunto jo! Com és que sent sabadellenca, del Vallès Occidental, formo part de l'associació de dones acordionistes del Pirineu? L'afició a l'acordiò diatònic m'ha obert molt territori... fins a Pau. Fantàstic! El fet que tocant l'acordiò fóssim només dones, en un primer moment em va sobtar, però em va agradar molt i és una meravella viure totes les experiències i trobades que es fan. Felicitats a les promotores de l'associació. A partir de cursets, trobades i, sobretot del curs rural que varem fer aquest estiu, he conegut molta gent i també les dones del Pirineu amb qui s'ha establert molt bon *feeling*. A partir de la primera trobada a Esterrí d'Àneu en la que es va decidir el logotip de l'associació ja vaig prendre consciència de ser una dona del Pirineu. Primer em deia a mi mateixa si era adoptada, intrusa, infiltrada, o fins i tot abduïda. El cert és que em vaig sentir molt ben rebuda i molt ben acollida. Principalment pel fet de tocar amb tot el grup des del primer dia. I va ser tot tant senzill que em vaig fer sòcia amb nom i cognoms, sense plantejar-me ni d'on vinc ni cap on vaig. – *Josepa Elias, Sabadell*

9.- Quins aspectes destacaries tant a nivell personal com musical de l'associació?

Per a mi és molt important el bon ambient que hi ha entre les dones de Diàdona: les ganes de tocar, de ballar, de compartir, d'aprendre, de millorar i de passar-ho bé. A les trobades es respira una alegria i una companyonia que no es troba sovint. Compartir la música i l'afició per l'acordiò em fa sentir molt propera a totes les altres i crea una relació molt especial. La Trobada a Pau va ser per a mi una petita meravella. Des del punt de vista

musical, trobo molt remarcable el fet que, malgrat que érem al voltant de quaranta (o més, no ho sé exactament) i que no es poden fer assajos regulars amb totes les assistents, el conjunt sona força bé. Crec que és molt d'agrair la feina que fa, en primer lloc, la comissió de repertori, seleccionant peces adients i, al final, a peu de canó, la Georgina i la Martine intentant posar ordre al caos. En aquest tipus d'associació sempre ha d'haver-hi algú que prengui decisions, encara que de vegades no sigui un paper agradable de fer. I en aquest cas queda clar que es fa molt bé. Moltes gràcies. – *Miriam Valls*

10.- Què creus que t'aporta el fet de pertànyer a l'associació Diàdona, pel que fa a l'aprenentatge de l'acordió?

L'associació Diàdona pertany ben bé a totes les dones que la integren ja que és un projecte nascut d'un ganes de compartir projectes, vivències i música a través d'un instrument que fins fa pocs anys semblava que s'havia de perdre per les muntanyes i no ha estat així -concretament l'acordió però també la percussió. Quan vam crear Diàdona, moltes estàvem aprenent a tocar l'acordió. Quina manera més bonica d'unir dones que teníem una predilecció per un instrument i un tipus de música, en aquest cas la tradicional. L'associació ens ha permès conèixer-nos entre nosaltres i conèixer més bé l'acordió, per dins i per fora, gràcies a la Rat i a la Cati. El fet de tenir actuacions musicals arreu del territori pirinenc fa que tinguis un objectiu a l'hora de tocar i fer-ho bé. Tenim una comissió de repertori que ens passa les partitures que ens cal estudiar i totes les dones tenim el compromís d'aprendre'l de la millor manera possible. En el meu cas concret, Diàdona a més d'animar-me a tocar l'acordió, m'ha permès descobrir el fabulós món de la percussió: pandereta, pandero, petxines, les pròpies mans, etc. Actualment a Diàdona toco la pandereta que és un instrument que es complementa fantàsticament bé amb l'acordió. – *Núria Oliva*

11.- Cada any feu una trobada anual en una població diferent. Sylvie, aquest any 2013 vas organitzar la trobada a Billère (Pau). Explica'ns la logística i com vas poder tirar-la endavant.

Amb la Vero i la Marie-Anaïs vam passar un cap de setmana molt bonic a la trobada d'Esterri el 2012 i teníem ganes de fer conèixer l'ambient agradable d'una trobada de Diàdona a altres músics del Bearn. Llavors, la solució era organitzar la trobada de 2013 al Bearn. Vaig demanar a la presidenta de l'associació Tisslien 64 de Billère si volia participar en l'organització perquè col·laboren habitualment en actes com ara nits de descoberta de la dansa i de la música *trad* oberta a tothom. La Pierrette, la presidenta, estava molt interessada, així que vam muntar el projecte. Vam reunir-nos amb la responsable de cultura de l'ajuntament de Billère per demanar les sales que necessitàvem per les nits de divendres i dissabte, la carpa per menjar a fora el dissabte, els tècnics de so per l'escenari obert del dissabte, ajuda per la comunicació sobre l'esdeveniment, etc. Com que l'associació Tisslien 64 ja fa moltes coses a favor de l'intercanvi social, la responsable de l'ajuntament ens va deixar tot això gratuïtament. D'altra banda, vaig contactar en Jean Bernard Larrieu del Clos Lapeyre per saber si podia acollir la trobada el diumenge i com que ja fa temps que el coneixia, va acceptar l'idea. Per la qüestió dels àpats del cap de setmana vaig pensar de demanar ajuda al Patrick de Tisslien 64, que és cuiner de professió. Així, quan les línies principals de l'organització de la trobada estaven marcades, va començar la feina de triar músiques tradicionals de Gasconha per posar al repertori de la trobada, de fer conèixer el projecte als músics del Bearn, d'organitzar l'allotjament a casa de la gent del Bearn tot parlant amb les dones dels dos costats del Pirineu... i també saber reaccionar als canvis d'última hora. Amb la gran ajuda de Tisslien 64, de l'ajuntament de Billère, del Clos Lapeyre i d'Internet, la trobada de 2013 va ser com va ser, és a dir, molt bona des del punt de vista de tothom. – *Sylvie Lajus Cossou, Pau*

Terceres i sextes

Víctor Pedrol Viladot

En aquesta secció de tècnica per a l'acordió diatònic tractarem continguts tècnics en l'execució de l'acordió. El model d'acordió que farem servir com a referència és de 21 botons amb el sistema Marimon d'alteracions. A més, quan proposem alguna digitació ho indicarem amb la inicial del nom del dit: índex (i), cor (c), anular (a) i petit (p).

Avui proposem un mètode sistemàtic per treballar les tercers i sextes diatòniques en la tonalitat de sol major per tal poder enriquir les melodies. Per començar remarcuem que un interval de tercera invertit esdevé un interval de sexta i viceversa. Parlem d'inversió d'un interval quan baixem una octava la nota aguda de manera que passi a ser la greu, o a l'inrevés.

3a menor – 6a major   3a major – 6a menor

Observem quines opcions hi ha i proposem una digitació. En aquest exemple anem a buscar la nota sol a la filera de fora i també anem a fora quan tenim doble opció de fer els intervals (p.e. do-mi) a dins o a fora.

terceres en sol major

ic ic ca ca ip ia ca ic ca ic ca ip ia ca ic ca ic

sextes en sol major

ic ip ia ip ia ip ic ic ip ia ip ia ia

Podem farcir la melodia amb cadascuna de les quatre possibilitats: tercera superior, tercera inferior i les respectives inversions.

3a↑   6a↓   3a↓   6a↑

I per provar-ho a nivell pràctic proposem aplicar-ho sobre el *Ball dels Nyitús*. Indiquem quatre possibilitats resultants de transformar la melodia afegint tercers per dalt, sextes per baix, tercers per baix i sextes per dalt. A nivell pràctic serà interessant anar combinant aquests recursos per tal d'aportar varietat a la peça.

tercers per dalt

sextes per baix

Esperem que les indicacions hagin estat profitoses. Si voleu col·laborar en aquesta secció de cara a propers números o bé proposar algun tema, podeu escriure'ns a labotonera@ladiatonica.cat

terceres per dalt

Musical score for "terceres per dalt" in G major, 2/4 time. The score consists of four staves of music. The first staff starts with a G chord and a repeat sign. The second staff has a D7 chord and a first ending. The third staff has a G chord. The fourth staff has a D7 chord and a second ending. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4.

sextes per baix

Musical score for "sextes per baix" in G major, 2/4 time. The score consists of four staves of music. The first staff starts with a G chord and a repeat sign. The second staff has a D7 chord and a first ending. The third staff has a G chord. The fourth staff has a D7 chord and a second ending. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4.

Vuit cròniques de la Via catalana

1

Vinaròs - Tram 0 – Pere Garcia Tomàs –

Un onze de setembre emocionant el que vam viure enguany. Un company de la Colla de dolçaina i tabal de Vinaròs, de la qual formem part, em va comentar d'anar a la cadena humana a tocar la dolçaina i el tabal. Jo ja havia pres la decisió d'anar-hi molt abans. De fet, ja tenia encomanada la meua samarreta groga, amb la qual estava tan il·lusionat com un xiquet amb sabates noves.

Tot anava rutllant. Les xarxes socials bullien amb publicacions que animaven la gent a participar en un acte que passaria a la història, no tan sols pel fet d'aconseguir fer la cadena humana més llarga, sinó sobretot perquè marcaria un abans i un després en la lluita per tal que Catalunya torne a ser un país

lliure, després de tres-cents anys d'ocupació per part dels castellans.

El meu company de colla em va comentar, uns dies abans de l'onze de setembre, que els membres d'Acció Cultural a Vinaròs ens demanaven d'interpretar *la Muixeranga* amb la dolçaina i el tabal per donar el senyal que faria que totes les persones aplegades a la carretera N-340 s'agafessin de les mans. I allí que vam anar-hi tots dos, carregats amb els nostres respectius instruments. La impressió que em va fer aquella quantitat de persones allí aplegada era la d'una riuada groga, que ocupava tota la carretera. Mitjans de comunicació d'àmbits territorialment molt diferents, que anaven des dels més propers, d'àmbit comarcal, fins a mitjans d'àmbit estatal, i, com no podia ser d'una altra manera, també TV3; mossos d'esquadra, quadribarrades per tot arreu...

Una vegada vam arribar al pont sobre el riu Sénia, els organitzadors de la part valenciana de la cadena ens van dir que estiguéssim sempre prop dels pares de Guillem Agulló. Allò era el que faltava per emocionar-nos més encara: estar al costat d'unes grans persones, que van perdre el seu fill defensant la nostra llengua i cultura! Després van

Il·lustració 1: Vinaròs amb el Montsià al fons, 11 de setembre de 2013

arribar Carles Santos i Lluís Llach. Allau de fotògrafs i càmeres de tele per immortalitzar el moment. Però us he de confessar que no em va impressionar tant la seua presència com ho van fer aquells senzills, amables i excepcionals pares, sempre en un segon pla, sense moure pols ni remolí quan, al meu entendre, ells eren realment els més importants de l'acte.

I va arribar el moment: les 17.07 h de la tarda. I va començar a sonar *la Muixeranga*, una peça que a tots els dolçainers i tabaleters ens emociona especialment. Una peça senzilla, però al mateix temps compromesa, pel fet que suposa no fallar les notes agudes, sobretot quan tot el món t'està escoltant. I uns nervis especials en aquest cas, ja que inter-

pretàvem la peça davant dos grans músics: Carles Santos i Lluís Llach. Però tot va anar molt bé. I, en acabant, va arribar el torn de *Els segadors*. Això no estava en el guió, però els músics estem avesats a sortir del pas amb una certa elegància. Així que a les 17.14 h interpretàvem *Els segadors*, acompanyats per les veus de totes les persones aplegades. Us puc assegurar que van ser moments per recordar tota la vida.

La quantitat de valencians que van acudir per formar part de la cadena era tal que no hi havia prou espai per col·locar-los a tots i totes, de manera que la cadena es va haver de duplicar i triplicar, per tal d'encabir-los a tots. Per això vam decidir de fer una cercavila al llarg de tota la part valenciana de

la cadena, per agrair d'alguna manera l'esforç que suposava vindre de llocs tan allunyats com Gandia, Xàtiva, Alcoi...

Ser músic et permet moltes vegades viure les coses des de dins, i et dóna una perspectiva de les coses que et fa sentir un privilegiat. I així em sento jo després de participar en una de les convocatòries més importants que potser mai es convoquen. D'alguna manera ser l'Onze de setembre de 2013 a la cadena humana per la independència ens fa entrar a formar part de la història del nostre País.

2 Amposta - Tram 35 – Marçal Ramon –

Doncs a mi em va tocar anar al tram 35, més avall d'Amposta! De fet, em vaig apuntar a la Garriga, poble on viuen els meus pares, i ens tocava anar a Figueres, però com que l'Assemblea de la Garriga havia aconseguit omplir quinze autocars, vam decidir que tres dels autocars anirien al Delta.

A més, en aquest autocar també hi va venir gent de l'Esbart de Granollers (on també ballo) i amb dos amics més vam decidir portar els instruments per amenitzar i animar la gent a l'hora de fer la cadena. Érem un violí, un clarinet i un diatònic.

Un cop vam ser allà, vam estar tocant mil i una cançons: des de qualsevol tema de Lluís Llach, fins a La Trinca, passant per *La Santa Espina* i altres tonades «patriòtiques». D'altra banda, vam tenir la sort de trobar-nos uns quants joves dels Saballuts (colla castellera de Sabadell) i els vam tocar el *toc de castells* mentre descarregaven un pilar de quatre, construcció que van repetir unes quantes vegades. També vam tenir la fortuna de trobar-nos uns bastoners que no recordo d'on eren i els vam tocar un ball de bastons. I ja que anàvem amb gent de l'Esbart de Granollers, vam decidir començar a tocar peces tradicionals de la capital vallesana, com el *Ball del colom*, el *Ball de capgrossos*, el *Toc d'inici*, el *Ball de giravoltes*, el *Ball de donzelles*, la *Quadrilla de Granollers*, la *cançó del Corraigua*, la *Guimbada* (himne de la festa major de blancs i blaus de Granollers), el *Ball pla de Granollers* i, per suposat, tot el *Ball de gitanes*.

La veritat és que va quedar molt bonic ja que els balladors de l'Esbart ho van ballar tot i la gent va agrair moltíssim poder veure un espectacle així a la Via catalana.

Finalment, a l'hora indicada per l'organització, vam tocar *Els segadors*. Però la festa no va acabar aquí ja que mentre esperàvem l'autocar vam seguir tocant danses tradicionals que la gent va poder ballar perfectament.

La tornada a casa va ser molt dura. Noranta quilòmetres de cua i arribada a un quart d'una a la Garriga.

Va ser una gran experiència, plena d'emoció, força, llibertat i bona música!

3 Camarles - Tram 69 – La Diatònica –

Tot comença amb un intercanvi de correus electrònics. La metxa s'encén des de Terrassa i continua pel grup de debats interns de l'associació. Els d'Arenys, que sembla que la faran grossa, ja ho veuen: animarem la Via vora el mar i ho farem «fidels per sempre més al servei d'aquest poble», coincidint amb la celebració de l'any Espriu. Veient que la cosa comença a agafar força muntem la sortida i cada cop en som més. Que més avall falta gent? Cap avall s'ha dit! Alguns arenyencs diatònics es quedaran al poble a fer guàrdia i la resta ja busquem una bona excusa per anar-hi amb més ganes. Anirem a la marxa de torxes de Tortosa de la vigília, l'endemà anirem a passejar pel Delta, farem un bon dinar i xino-xano cap a agafar-nos de les mans. Organitzem cotxes, agafem l'acordió, carretera i manta!

*Sant Antoni, Arenys de Mar,
Sabadell, Pallejà, Artesa,
Taradell, Riner, Manresa,
Gràcia, la Roca, Figueres.*

*I també Terrassa i Tàrrrega
no ens les podem deixar,
tots al tram 69,
amb l'acordió penjat.*

No ens mareja voltar pel món. Al restaurant escalfem l'ambient i allò que sembla un casament de convidats grocs acaba sent una taverna. Pugem fent cercavila fins al nostre tram i ens agafem de les mans. Visca la terra, visca la festa, visquin els Països Catalans!

4

Mont-roig del Camp - Tram 170 – Guillem Anguera –

Dimecres 11 de setembre de 2013, em llevo amb una felicitat especial: avui és un gran dia que feia molt de temps que a casa esperàvem. Em poso els auriculars i escolto la ràdio i m'emociono quan sento que les carreteres són grogues i van plenes d'estelades. Jo seré al tram 170, a Mont-roig del Camp. Agafo l'acordió i em desplaço amb els meus pares, la meva dona i els meus dos fills al poliesportiu per rebre els 16 autocars que arriben de Tàrraga. Mentre no arriben em poso a la taula de l'ANC i amenitzo amb el diatònic l'espera, tocant cançons com *La gallineta*, *L'estaca*, *Els segadors*, etc. Quan arriben saludo un parell d'alumnes que m'havien dit que vindrien al meu poble; ells, però, se situaran al tram 162. Després d'això, a dinar ràpidament, i cap a dos quarts de quatre ens desplaçem cap al nostre tram a peu i en família. Tots vestits de groc i amb les estelades penjades. El meu pare amb la gralla, jo amb l'acordió. Hem quedat amb uns amics, ja que volem viure aquest moment

tan especial conjuntament. Surten gegants, batucades, etc. Mai havia vist els carrers del poble tan plens de gent. Impressionant. No puc deixar de mirar els balcons plens d'estelades, se'm posa la carn de gallina. Arriba l'hora i ja som al nostre tram, als afores del poble, al mig de la carretera. Esperem ansiosos que arribin les 17.14 h; mentrestant anem saludant els helicòpters i avionetes que van sobrevolant la gran massa de gent. Arriba l'hora i ens donem les mans. Sento una energia indescriptible que recorre més de 400 km. Hi ha una sinergia màgica, ens ho passem bé saltant, fent el cuc... i finalment cantem *Els segadors*, i, com no podia ser d'una altra manera, amb el diatònic sonant.

5

Creixell – Tram 266 – Abraham Pérez –

Ben d'hora a Creixell, tram 266 de la Via Catalana, ja començaven a arribar persones al poble que s'afegien a les que, arribades el dia anterior, esperaven amb impaciència. L'acte institucional, la cercavila amb els gegants i la ballada de sardanes amb la Cobla Bellpuig va ser el preàmbul d'un esdeveniment que feia dies que ens treia la son.

Tres autocars plens i més de 110 persones amb vehicle propi van matinar per arribar puntuals des de Sant Llorenç Savall, carregats amb estelades, samarretes grogues, alguna bóta de vi i moltes,

Il·lustració 2: La Diatònica assajant per a la Via, 10 de setembre de 2013 (Fotografia: Marta Catalan)

moltes ganes de fer història.

Salutacions, abraçades, crits de joia compartien espai amb un cel ple de núvols que no ens feia por i que ens va acompanyar, sense remugar gaire, fins ben bé l'hora assenyalada com a punt de sortida d'un viatge sense retorn possible, les 17.14 h.

Amb la panxa plena i sense deixar de somriure, el punt de trobada del tram ja bullia a les 16 h i, a poc a poc, ens vam situar al llarg de la carretera.

Podies fer una mirada a banda i banda del teu lloc i la quantitat de gent que hi havia superava les millors previsions imaginades. Es podien fer diverses cadenes. No hi havia espai per, un cop agafats de les mans, obrir els braços.

I així va arribar el màgic moment. Acompanyats i dirigits pels magnífics voluntaris de l'ANC, a les 17.14 h vàrem agafar fort les mans dels nostres veïns i no les vam deixar anar fins a les 18 h. Cridant com mai i mirant a mar, vam cantar *Els segadors*.

La feina ja estava feta i la satisfacció dels participants feia de parella de ball del cansament

acumulat al cos en una jornada plena d'emocions, tot coincidint en el desig que la propera Diada sigui la de celebració de la nostra independència.

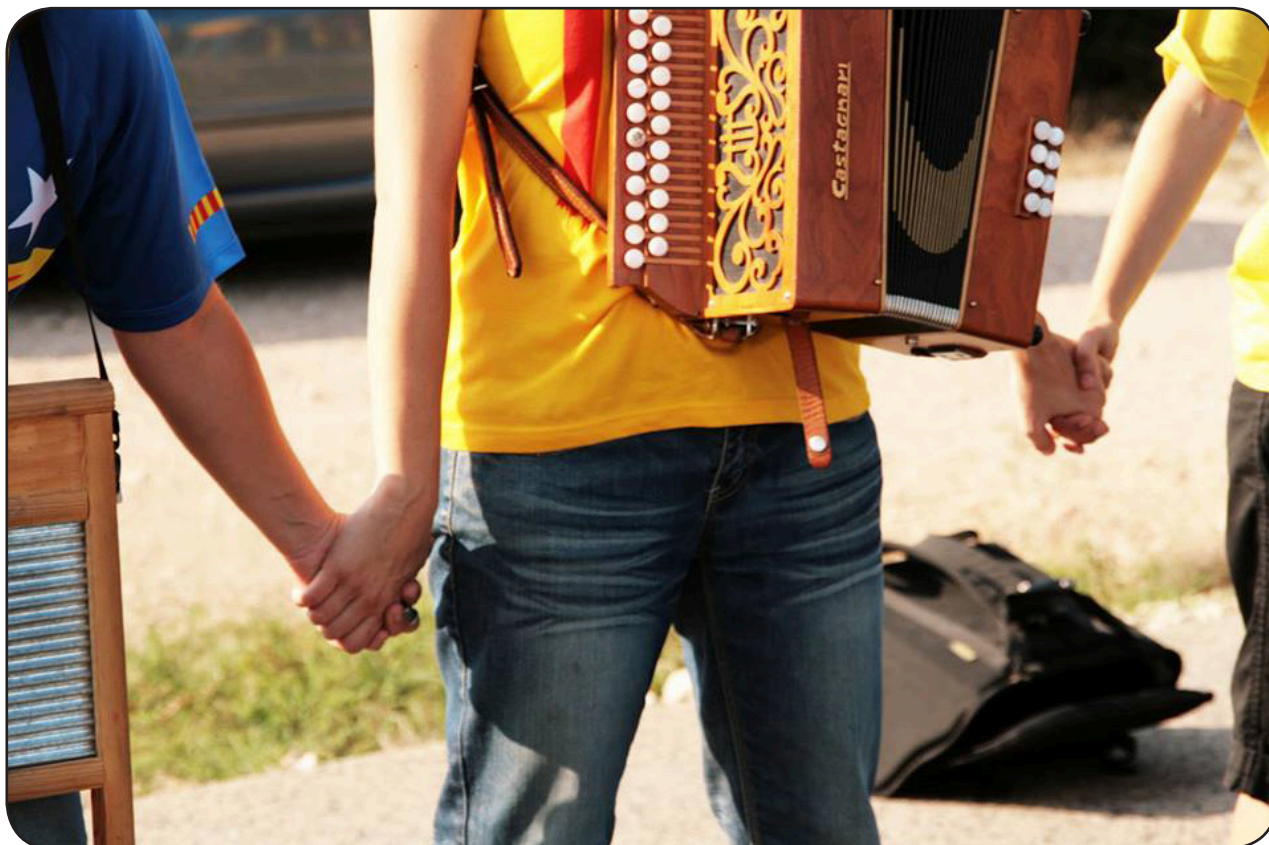
La germanor i la determinació de centenars de milers de persones es van fer sentir arreu de la Via i nosaltres hi vam ser, per a nosaltres i per a tots aquells que han dedicat tota una vida a lluitar i defensar la integritat nacional dels Països Catalans.

6

Castellet i la Gornal - Tram 314
 – *Júlia Girona Segura* –

Vam arribar a les 14.00 h i ja hi havia molta gent. Estava ple d'estelades i senyeres i de gent de totes les edats. Vam dinar tota la colla junts; hi havia molt bon ambient. A les 16.00 h vam fer un assaig per estar ben preparats. Passaven avionetes, helicòpters i ultralleugers i tots mirant amunt saludàvem. Va ser GENIAL! Ens ho vam passar MOLT BÉ!

A les 17.00 h ens vam posar cadascú al seu lloc. Van fer una trabucada a les 17.14 h per alertar-nos que era l'hora més esperada. Vam aixecar les mans i a cridar INDEPENDÈNCIA! Van fer la gigafoto, i vam

Il·lustració 3: L'acordió fent Via (Fotografia: Marta Catalan)

estar una estona cridant i divertint-nos. Quan l'organització ens va dir que ja havíem acabat, vam decidir marxar per veure les imatges de la cadena humana que havia tingut tant d'èxit. Va ser una passada.

7 Avinyonet del Penedès - Tram 344-346 – Francesc Marimon –

Mira que era gran la Via i va i em trobo, allà al mig de la carretera, la Núria Lozano. Vam celebrar-ho i vam desitjar-nos un bon retorn cap a casa sense cues, que per cert no ens van tocar. Un èxit.

A Avinyonet del Penedès, amb els gegants i balls de diferents pobles, vam pintar a terra amb guix INDEPENDÈNCIA, però tot i l'esforç de molts nens costava de marcar bé les lletres a l'asfalt del costat de la carretera.

PD El dia 30/10/13 tinc un judici per haver pintat INDEPENDÈNCIA al pont de la Diagonal. Ja us diré com acaba.

8 Fort Pienc diatònic - Trams 742-743-744 – Pere Romaní –

És evident que la Via Catalana va ser un èxit en tots els sentits. Cadascú la va viure des del seu racó de País, des de la tasca que havia assumit. Jo vaig tenir l'honor de treballar-hi com a voluntari, coordinant un dels trams. I a més, vaig mirar d'omplir amb música tradicional el meu barri, el Fort Pienc. Em va costar trobar músics i grups: molts ja estaven compromesos amb la Via en algun altre lloc, per tocar-hi o simplement participar-hi!

Finalment, sense haver-ho fet expressament, tots els grups que van venir tenien diatònic: els Aftera-uers (amb la Guida Sellarès), els Saltamarges (amb en Yago Calbet), un grup per a l'ocasió (amb la Míriam Valls, entre d'altres), i el duo que jo mateix vaig fer amb en Manu Sabaté.

Tot i que jo no ho vaig veure tot (perquè coordinava), sé que els músics van anar recorrent la cadena, animant i fent cantar la gent, millorant (si encara es podia) l'ambient engrescador de la jornada. Només puc donar-los les gràcies, a ells i a tothom que s'hi va posar, al llarg de tota la cadena.

Il·lustració 4: L'acordió fent Via

Les terceres dels baixos en un diatònic

Rat Gallart

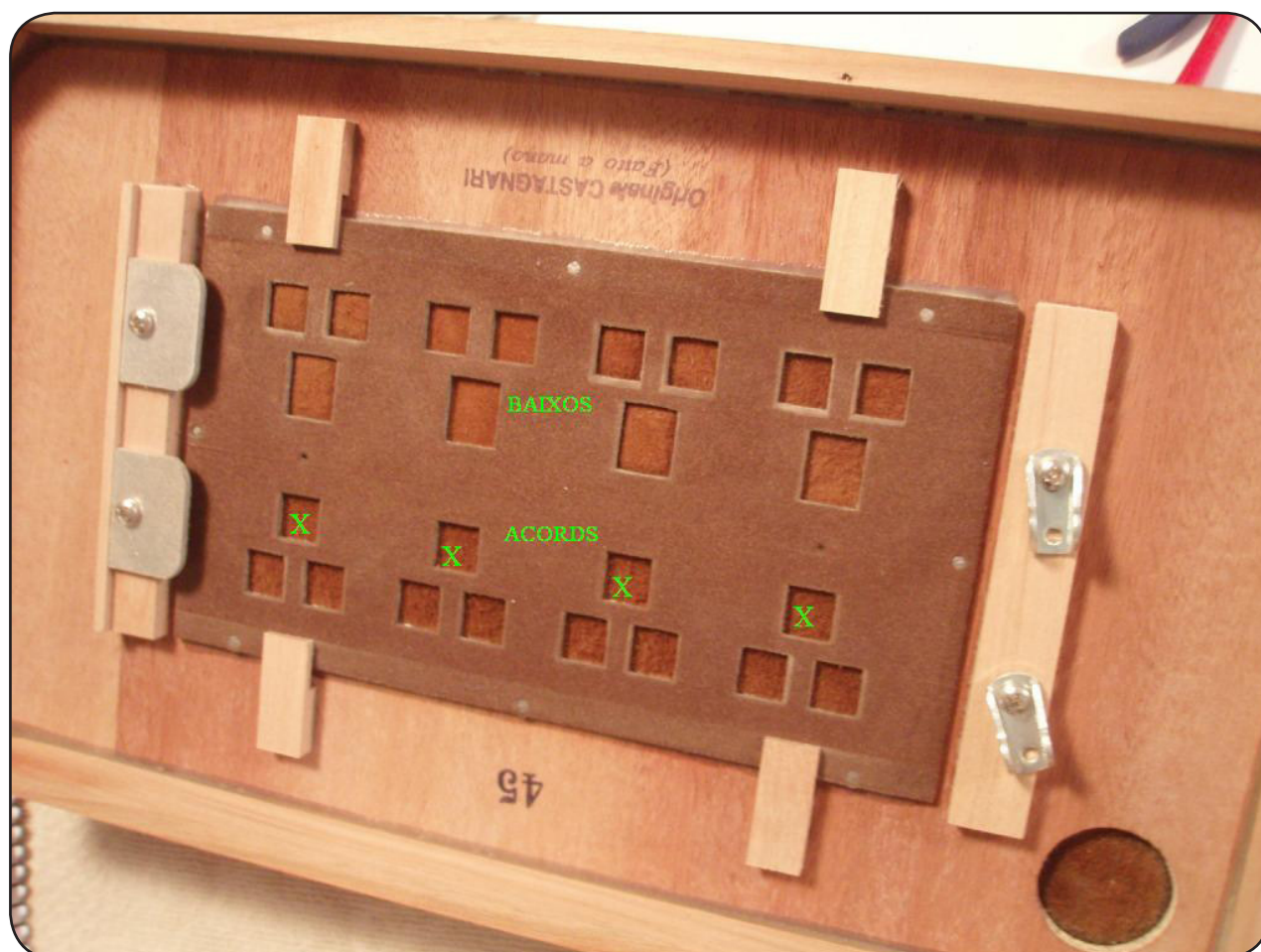

En un acordió diatònic estàndard de vuit baixos, tenim a la mà esquerra cinc acords majors i un de menor. Aquests acords estan formats per tres notes: fonamental, tercera i cinquena. La tercera és la que determina si és major o menor.

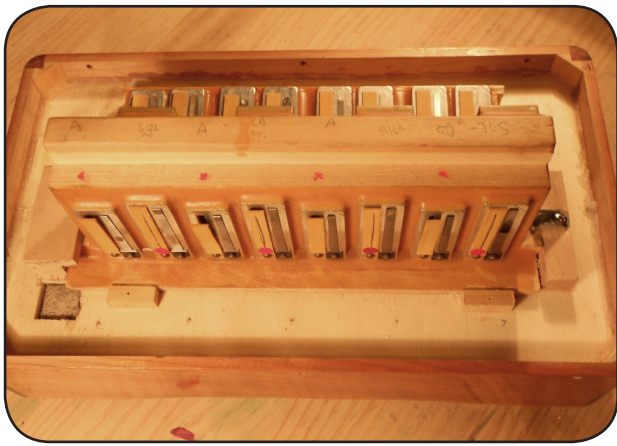
A no ser que es disposi d'un registre per treure les terceres, hi haurà peces que no podrem acompanyar malgrat poder-ne tocar la melodia.

Aleshores, es pot optar entre tocar sense fer l'acompanyament o entre passar de tot i gaudir d'una «brillant dissonància». En tots dos casos, però, sempre hi haurà un descontentament, ja sigui per part de qui toca o/i per part de qui escolta.

No obstant això, si l'acordió ofereix la possibilitat de treure i posar les terceres a voluntat, les possibilitats harmòniques s'amplien notablement.

Il·lustració 1: Castagnari amb l'esquema marcat sobre la taula d'harmonia

Il·lustració 2: Terceres identificades en un acordió estàndard

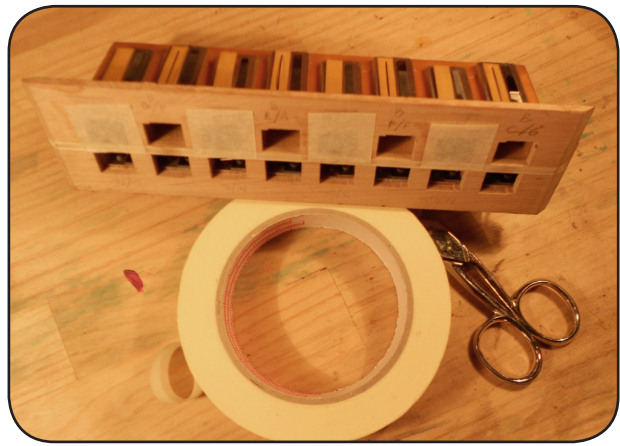
Un registre, doncs, permet neutralitzar el acord i deixar-los híbrids. Això sí, els acords quedaran a dues veus i sonaran més apagats.

Què podem fer si l'acordió no disposa d'un registre? D'entrada caldria esbrinar quin tipus d'acordió es té i com estan col·locades les notes dels acords sobre les harmòniques. Molt probablement, es comprovarà que estan totes barrejades, però en altres casos, (aquí hi entren quasi tots els Castagnari) s'observarà que, a una banda de les llengüetes, queden soles quatre plaquetes. Tals acordions estan pensats amb la possibilitat de poder-hi posar un registre.

Si no es vol o no es pot posar un registre, una opció senzilla, fàcil i assequible a tothom és tapar les terceres. Una possibilitat és tapar només les terceres que ens interessin en funció de les necessitats que el repertori us demani. L'altra opció és tapar-les totes.

En ambdós casos cal ser una mica curós i no fer-ho a la babalà. Tal procediment és reversible, per tant és assenyat pensar a fer-ho per manera que si volem puguem desfer el muntatge i tornar a disposar d'acords tríades. Per tant, oblideu-vos del famós cel·lo i de qualsevol altra cinta engomada que amb el temps caduqui i deixi la cola damunt la superfície. Utilitzeu una cinta de pintor de qualitat i amb garanties que no deixarà rastre.

La gran majoria d'acordions porten les terceres dels acords d'un mateix botó emparellades. Si és així, descargoleu l'harmònica. Cerqueu

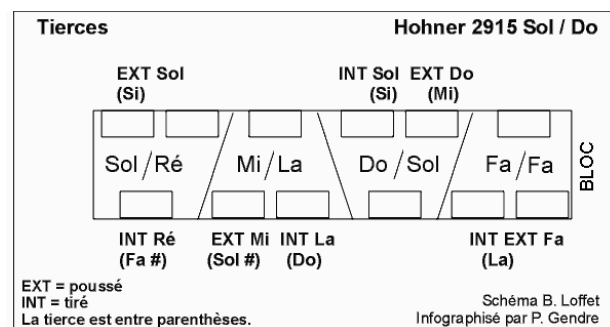

Il·lustració 3: Terceres tapades amb cinta

les terceres i tapeu el forat, preferiblement el del peu de l'harmònica. Consell, un parell de cops l'any comproveu que tot roman al lloc, i si cal renoveu la cinta.

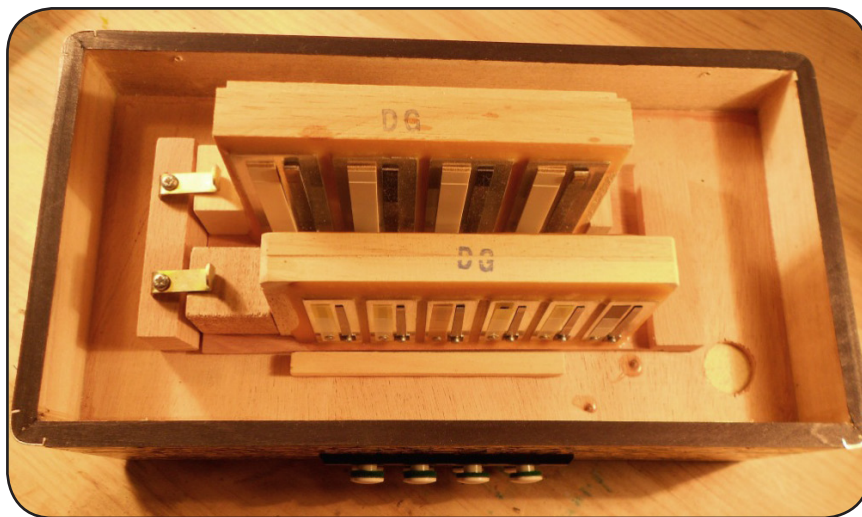
Altres acordions, porten emparellades les notes dels acords, no per la seva funció tonal, sinó per la tessitura. Aquest és el patró que utilitzen els Hohner. Aquí la qüestió ja és més complexa i cal cercar les notes i tapar les inxes una a una directament. Unes vegades ens quedarà la inxa a la vista (les que tanquen), altres la vàlvula (les que obren). L'acord de F, o equivalent, en serà l'acceptació i els podem tapar per sota, com en el primer cas explicat.

Existeix un patró a seguir, mercès a monsieur B.Loffet. Aquest esquema és només per acordions en SOL/ DO, en altres tonalitats varia.

Il·lustració 4: Patró (mercès a B. Loffet)

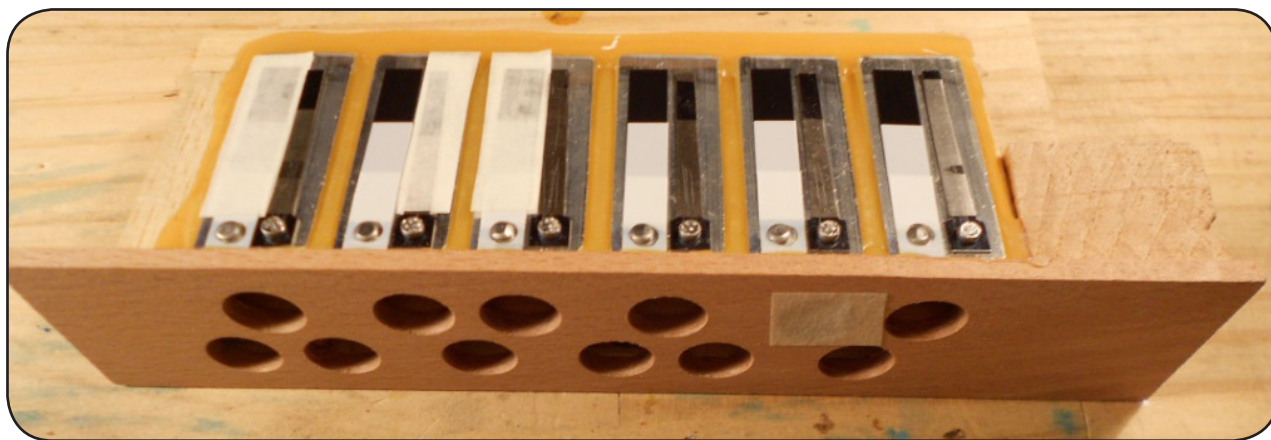
Per a qui vulgui més experimentacions hi ha la possibilitat de passar aquests acords híbrids, de dues veus, a acords de tres veus (Com? Direu). Doncs baixant la tercera a fonamental. Amb la

Il·lustració 5:
Hohner model Viena 2915

qual cosa quedaran dues veus fonamentals i una cinquena. La cosa però no és tan fàcil. Els acords no estan sempre en disposició ordenada; poden estar en inversió. Això ho determina cada fabricant en fer la concepció de l'acordió. Fins hi i tot, un mateix acord com ara el de Sol en un SOL/DO es pot trobar en dues disposicions diferents segons obri o tanqui.

Aquí abans de fer cap pas, cal estudiar molt bé què es pot trobar, atès que en aquest experiment pots obtenir dos fonamentals a la mateixa octava (que potser no són la nota més greu) o en octaves diferents. La sonoritat serà una sorpresa i aquí retornar al punt d'origen és força més complicat.

Il·lustració 6: Llengüeteria Hohner G/C dels acords manipulats segons l'esquema

Il·lustració 7: Acords manipulats segons l'esquema

Frankenstein ataca de nou!

Coordinació: Cati Plana

L'agost del 2004 s'engegà des de l'Escola Folk del Pirineu, de la mà de l'Isidre Pelàez, el Projecte Frankenstein Pirineus. Aquesta iniciativa pretenia promocionar la creació musical per a instruments de la música tradicional i s'adreçava al col·lectiu vinculat a l'Escola Folk. Es tractava d'acompanyar els joves en el procés creatiu i marcar-los les pautes i els ingredients necessaris per realitzar els diferents exercicis de composició que es proposaven. El punt de partida per als participants havia de ser el seu propi instrument, de manera que, tenint en compte les orientacions donades, amb el joc arribessin a un resultat interpretatiu i, paral·lelament, es creés un nou repertori.

La publicació de *La Botonera* ens ha donat l'oportunitat de despertar aquest projecte i dedicar-li una secció. De fet, l'èxit que suposa la compilació de *La Mare dels Ous* de la Guida Sellarès ens confirma que els acordionistes diatònics tenen

inquietuds creatives i que reinventar-se forma part del seu bagatge. Amb aquesta plataforma pretenem difondre el repertori de nova creació, incentivar l'experimentació amb l'acordió diatònic i, en definitiva, compartir l'experiència de la composició.

A cada número es farà una proposta acompanyada d'orientacions per al número següent; per altra banda, es mostraran els treballs rebuts de l'anterior número. Si s'escau s'exemplificaran qüestions tècniques o estructurals i hi participaran diferents especialistes. Les peces haurien d'estar escrites en un pentagrama en clau de sol i incloure-hi el xifrat dels acords. Si en algun cas el compositor vol indicar amb més precisió la mà esquerra pot incloure un segon pentagrama en clau de fa. No es limita el model/sistema d'acordió pel qual s'escriu la composició i la dificultat del tema també queda oberta.

Objectiu Frankenstein

La primera proposta volem que sigui molt oberta, a veure si us animeu a participar i surten peces boniques. Es tracta de jugar amb el gènere del vals. La composició ha de constar de dues parts com a mínim i almenys una d'elles ha d'estar sobre el mode de La dòric (la-si-do-re-mi-fa#-sol). D'una de les parts n'hauríeu de fer una variació, és a dir, partint de la mateixa idea heu de reelaborar el material musical que hi apareix (ornamentació, arpegis, dobles notes, reharmonització...). Cal incloure la velocitat en què heu pensat la vostra composició.

Data d'entrega

Cal que envieu la vostra composició al més aviat possible al correu labotonera@ladiatonica.cat!

Format d'entrega

Les partitures s'enviaran en format d'imatge (TIFF, JPG,...) o en PDF. Si és possible, a més, s'afegirà l'arxiu en el format de notació musical o en MIDI. Si l'autor ho creu necessari pot incloure precisions o comentaris a la composició en format text.

Aprenem a col·locar la cinta posterior

Víctor Pedrol Viladot

La secció d'educació psicofísica

En aquest primer número de La Botonera comencem una secció en la que tractarem temes relacionats amb l'educació i la consciència psicofísica mentre toquem l'acordió. Els temes potser seran controvertits ja que hi ha diverses aproximacions possibles però intentarem fer-ho de forma rigorosa.

Encetem el primer tema amb la recomanació de fer servir una cinta posterior perquè les tires no s'obrin i acabin caient pels costats.

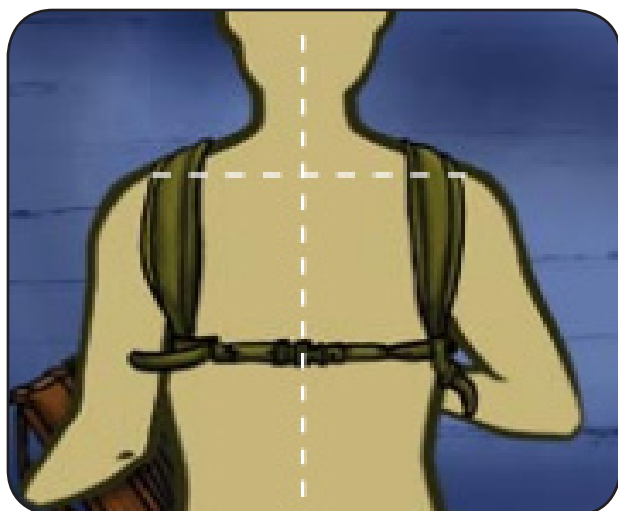
La col·locació de la cinta posterior

La cinta posterior d'unió és aquella peça que fem servir per subjectar les corretges de l'acordió per darrere l'esquena. La seva funció és ajudar a evitar que les corretges caiguin, la qual cosa ens permet alliberar les espatlles d'una tensió innecessària.

El seu funcionament és senzill però de vegades ens trobem que no sabem per on ha de passar la cinta a través de les corretges de l'acordió o de les peces de la mateixa cinta posterior.

Aquestes fotografies ens poden servir de mostra per posar la cinta a l'acordió correctament. El model que hem fet servir és el que podeu aconseguir a la botiga «Terradesports» de Vilafranca del Penedès (www.terradesports.cat). L'ús d'aquestes cintes és recomanable per la seva flexibilitat que fa que s'adapti millor a l'esquena.

La cinta de subjecció anirà agafada a prop de la sivella de les corretges i completament ajustada estirant-la per la peça lliscant. Com es veu a la imatge trenta del cartell *Recomanacions posturals per a un bon rendiment - acordió diatònic* editat per la Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals això fa que la cinta no es mogui verticalment.

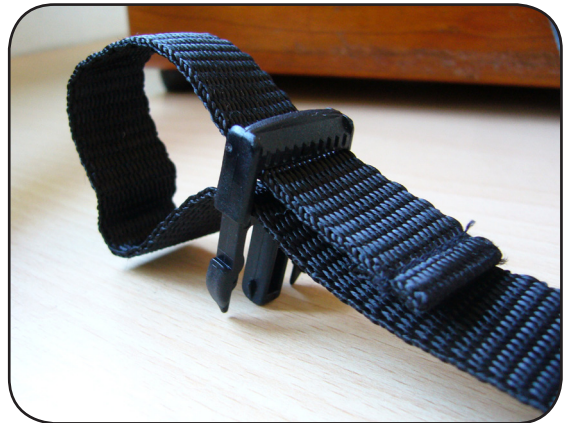

Sistema de tancament central

Pareu compte perquè la peça central del sistema de tancament no és simètrica sinó que és diferent. Fixeu-vos amb els mossos de la peça on la part més ampla queda a la dreta de la imatge.

Recordeu que aquesta cinta ens ajuda a mantenir l'acordió estable. Amb ella no caldrà que aixequem i aguantem les espatlles per evitar que caiguin les corretges i així podrem tocar millor!

Si no ho heu provat, animeu-vos a fer-ho!

Balla amb l'acordió

Guida Sellarès

Sempre hi ha petites reflexions, preguntes, dubtes, certeses i altres formes d'organització de les idees que sovint passen pel terrat obligant-me a aturar-me i a escoltar. Aquestes reflexions a vegades surten quan passejo vora el riu o tot fent el ronso a l'hamaca i s'elaboren elles soles dins del cap. Però a vegades necessiten ser compartides, debatudes, estirades, mirades del dret i del revés o donar-los la volta i per això surten en una sobretaula després d'un bon dinar o tot fent una ratafia després d'una bona ballada. És en aquests moments que la màgia de l'intercanvi funciona a la perfecció acabant d'omplir buits que no tenien resposta o aprenent noves visions de les coses... Tot i que la reafirmació de les pròpies idees sol ser la que més abunda, sobretot perquè deu ser la més còmoda, és fantàstic enraonar-les. Les idees, a vegades, també surten en forma de text imprès -com avui-, que és una forma de compartir, però més lenta. Sobretot si hom està disposat a rebre resposta, suggeriments o propostes sobre el que s'ha deixat escrit cosa que, sigui dit de passada, m'encantaria. Dit això, comencem.

He sentit a dir que l'acordió és un instrument al servei del que succeeix al seu voltant. Bé, i a quin instrument no li passa?, em podríeu dir. Cert, tots els instruments, en certa mesura, estan lligats al que passa al seu voltant, però en el cas de l'acordió

m'agradaria remarcar aquesta connotació social tant pròpia de l'instrument. Des de sobretauls acompanyant corrandes, cançons i versos fins a un ball a la plaça del poble, l'acordió passa per un ampli espectre de registres socials. No és a l'únic

instrument que li passa. La guitarra, per exemple, també té aquesta connotació pròpia que la transforma, vulgui o no, en un instrument popular. I tants d'altres que, només mirar-te'ls, ja desprenen aquest aire. Això no vol dir que aquest sigui el seu únic àmbit d'acció, però, així d'entrada, n'és un d'important.

És cert que trobem instrumentistes que saben llegir el que passa a l'entorn per a trobar aquella melodia, aquella dansa, aquell ritme o aquell silenci que el moment demana a crits. Tenen com un sisè sentit que els permet moure's entre la gent

com una anguila al mateix temps que generen espirals d'emoció on s'hi acaben sumant tots els que els envolten. Són capaços de crear des de climes íntims fins a grans festasses segons el que el moment demana. Podríem dir que aquests instrumentistes són uns grans comunicadors i que, en aquest aspecte, anirien en sintonia amb aquest aspecte social intrínsec de l'instrument.

També és cert que trobem tota una colla d'instrumentistes que es perden gustosament pels camins de l'instrument, els dits els van lleugers sobre el teclat, el coneixen amb profunditat, li saben tots els trucs i dominen els camins melòdics, harmònics, rítmics, tímbrics d'una manera que et deixen amb la boca oberta. Aquests instrumentistes tenen la característica de ser músics amb majúscules. Vaja, d'aquelles persones que la música es passeja pel seu cap abans de sortir per les inxes de l'acordió i l'acordió just és el mitjà que utilitzen per expressar la música que es cou a dins seu.

De fet, aquests dos pols que acabo de descriure no són excloents. En tot cas, complemen-

taris. Tots els acordionistes tenim ingredients dels dos aspectes i en uns brillen més els del domini de la dimensió social (enfocada cap a l'exterior) i en uns altres brillen més els de la dimensió individual (enfocada cap a l'interior). Això fa que aquesta connotació popular de l'acordió passi a ser relativa i que sigui la manera de fer de l'acordionista la que determini els àmbits d'acció de l'instrument.

Però... si enlloc de partir dels coneixements i maneres de fer de l'acordionista partim del que la situació social demana, ens podríem preguntar, a tall d'exemple, si es necessiten els mateixos ingredients per acompanyar una sobretaula que per fer un concert en un auditori. No, ara no contestaré. La pregunta és oberta perquè, de fet, aquest podria ser un bon punt de partida per abordar l'àmbit específic del ball que és en realitat la matèria principal d'aquesta secció. Però ens hem proposat de fer-ho amb calma i per això esperem que la llavor que es planta avui aquí, sigui l'excusa per obrir el debat on tothom, qui vulgui, hi pugui dir la seva per anar desgranant aquest tema fins a trobar els tres peus al gat.

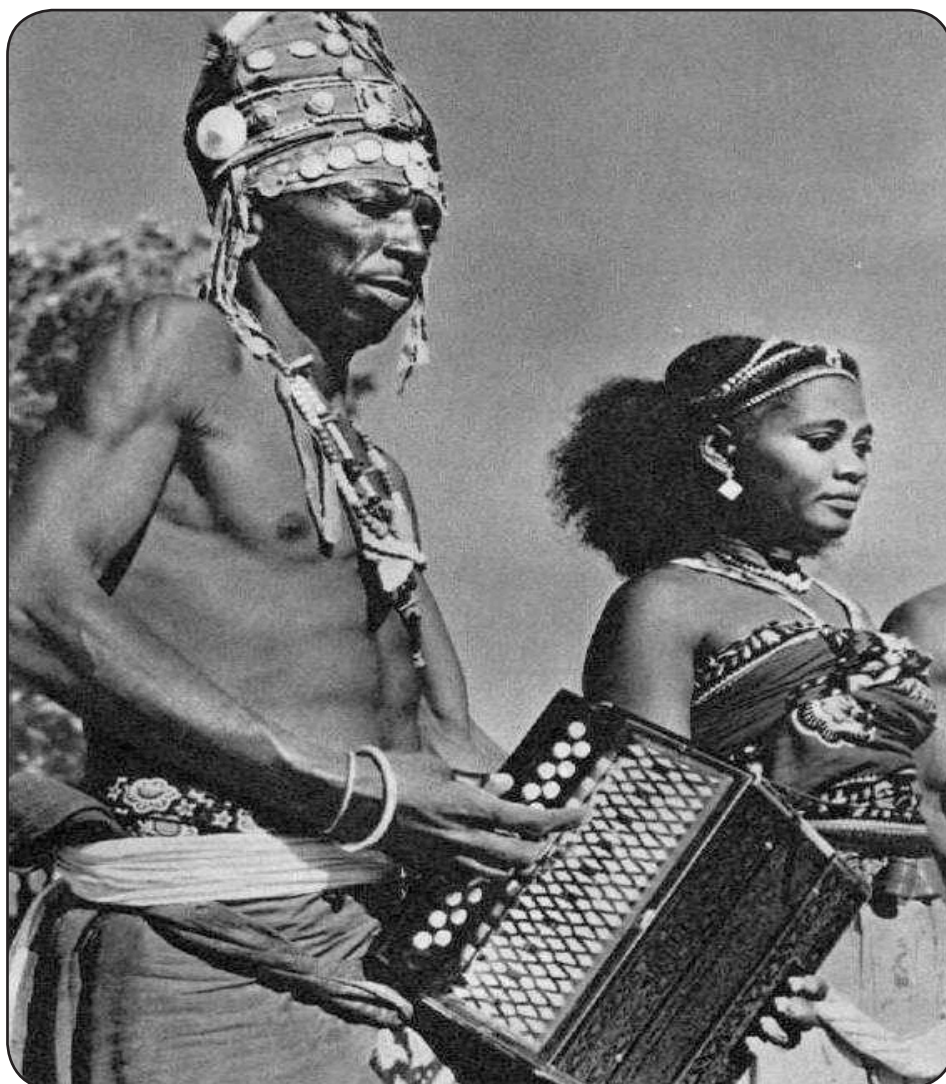
Madagascar

Amadeu Vidal Català

En veure aquesta foto, em resulta sorprenent, la capacitat d'adaptació i versatilitat d'un instrument com l'acordió diatònic, sonant als diferents indrets del món, en aquest cas a Madagascar. Interpretant melodies ancestrals, amb la innovació que deuria ser incorporar el so de les llengüetes al repertori propi.

Els malgaixos, que són el grup ètnic majoritari de l'illa, són una barreja d'africans i polinesis, i la música és un dels elements essencials de la cultura i l'expressió popular. És omnipresent en festes familiars o de comunitat: en casaments, balls populars o bé en cerimònies religioses: misses, exhumacions, *Tromba* i circumcisions.

En aquesta foto, mirant l'expressió del músic i de l'acompanyant, diria que estan fent una sessió de *Tromba* on s'invoca els difunts avantpassats durant la qual s'interpreten cants de crides, acompanyats de melodies amb acordió i amb les palmes dels assistents fent ritmes irregulars.

Agraïments a Eduard Navarro per haver-me fet descobrir la foto i a Vicent Martínez per publicar-la en el grup Acordions, de València al món de Facebook, on la vaig trobar.

Mandràgora

Tazzuff

Autoedició, 2013

(D.L.: B. 17935-2013)

<http://tazzuff.cat/>

Raül Sanchis Francés

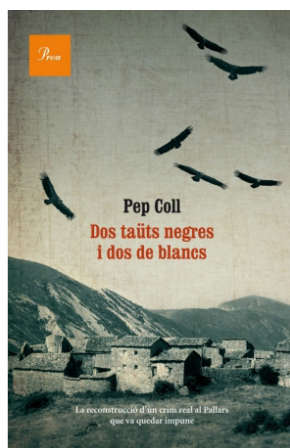
El 2010, el grup musical Tazzuff va guanyar el tercer concurs Sons de la Mediterrània, cosa que va propiciar l'edició del seu primer treball discogràfic: *Camaleons Daltònics* (Temps Record, 2011). En els dotze temes d'aquest enregistrament inicial ja s'aprecien les línies futures d'aquesta singular agrupació formada actualment per dos acordions (Aleix Armengol i Marc del Pino), vents (Pau Puig), viola de roda (Adrià Grandia), baix elèctric (Xavi Grau) i percussions (Carlos Ronda). La fórmula musical que ressegueixen està formada per composicions pròpies a partir d'una base de pals de ball d'arrel tradicional que interactua amb els més diversos gèneres, des del jazz fins al flamenc o la rumba.

El segon disc de Tazzuff, *Mandràgora* (2013), ha estat presentat el passat novembre en el marc de la Fira Mediterrània de Manresa. La riquesa harmònica creixent, l'interès dels arranjaments, la densitat dels acordions, l'equilibri de plans sonors que integren instruments tan diversos com la dolçaina, l'acordió o la viola de roda o el fet que les composicions dels propis membres del grup forneixen el disc són els punts forts d'un repertori variat que deixa entreveure l'evolució musical de

l'agrupació per a integrar els pals tradicionals de la terra. El viatge comença amb el Fandango del druida del clarinetista Òscar Antolí, un ex-Tazzuff de Tortosa que, a banda d'aportar la peça final, el xotis Dàltons, també ha col·laborat en l'enregistrament d'aquestes dues peces i de l'havanera de ritme trencat El gran blau del badaloní Xavi Grau qui, a més, ha compostat la rumba Al sud del sud. La borreia Un dia sense pa i la masurca El pom de dalt són els treballs que Adrià Grandia, nascut a Sant Fruitós de Bages, ha sumat al projecte. Carlos Ronda, originari de la saforenca Rafelcofer, ens ofereix unes seguidilles valencianes a Cops d'abaejo. Des de Vinaròs, Pau Puig aporta dos temes, el bolero valencià Passades les 12 i la jota amb sabor ebrenc Vajotada. Finalment, cal destacar –per l'interès que té per als acordionistes– les contribucions, des de les comarques barcelonines, d'Aleix Armengol amb el xotis Cel ras i la sardana curta Mandràgora i les de Marc del Pino amb el contrapàs Àncores o Ales i el Ball pla/corranda La plaça del pes, peces que exploren les possibilitats tècniques i sonores de l'acordió simètric, una variant de l'acordió diatònic de tres fileres cromatitzat però bisonor que ha creat precisament aquest darrer instrumentista.

Sobre els escenaris, el seu potent so convida a ballar i traspua la hibridació entre nova música i ball tradicional, o nou ball i música tradicional, tant se val. En definitiva, un disc que hauria d'estar a la discoteca personal de qualsevol amant de les noves tendències de la música d'arrel sense por a noves sensacions. Que siga de gust...

Dos taüts negres i dos de blancs

Pep Coll

Ed. Proa

Xavier Rivera

Emili Vidal Vilamitjana (1904-1977), no passarà a la història per haver estat un virtuós o un personatge destacat en el món de l'acordió diatònic, com ara, posats a donar noms, el Comare de Toloriu, l'Estevet Sastre de l'Alzina, els Ferrers de Tuixén o l'Esteve Ubach de La Seu. Tanmateix, per a ell d'una manera totalment involuntària, insospitada i que, per descomptat, mai arribarà a conèixer, ha esdevingut, aquesta tardor del 2013, un personatge novament viu, entrançable i d'una noblesa que emociona, més de trenta anys després de la seva literària mort.

L'escriptor parlarès Pep Coll, l'ha fet reviure a la seva darrera obra, *Dos taüts negres i dos de blancs* (Ed. Proa), una novel·la absolutament recomanable des de molts punts de vista, no tan sols per la connexió evident d'un dels seus personatges amb el nostre univers diatònic, com diem, el Mílio de cal Virgen d'Herba-savina, sinó per la fantàstica recreació d'un món definitivament perdut, en el qual encara era possible escoltar en la seva autèntica salsa i simplicitat, les melodies de l'acordió que avui tant ens plau fer sonar.

Us agradarà entre més, per la traça de l'escriptor en estructurar la inexplicable història d'un crim múltiple, que d'això tracta l'obra, tot repartint-la entre els diferents protagonistes d'un autèntic drama rural de postguerra, dosificant magistralment a cada capítol la progressió de la trama, que avança emotivament en bloc, gairebé a ritme de metrònom. Un trajecte imparable que t'arrossega

addictivament. A cada capítol, més detalls i un protagonista nou. I a cadascun dels quals, la nota de color en forma d'acurada descripció d'un viu món personal, (un d'ells dedicat al nostre Mílio), confeint una nova perspectiva del què va passar des d'un angle individual. En aquest sentit, tot plegat presenta una certa retirada al recorregut de *La dona justa*, novel·la de l'hongarès Sándor Márai, tot i que en aquest cas, es tractava d'explicar una mateixa història de boca dels seus tres protagonistes (estil directe i primera persona), sense fer-la progressar ni afegir-li detalls significatius en el relat de cadascun d'ells, a diferència de l'obra que tractem.

Poble d'Herba-savina

El llibre no és un *thriller* del qual es manté el final com la gran incògnita. És, això sí, una història novel·lada, relat cru d'un fet real, l'assassinat d'una família sencera l'any 1943 en una masoveria de Carreu, un veritable racó de món que avui forma

part de la reserva natural del Boumort, escenari on va néixer el Pep Coll pocs anys després del succés i que va marcar les pors de la seva infantesa, com ell mateix ha declarat.

Una altra de les virtuts de l'obra és la potent visibilitat del llenguatge propi de la zona, un autèntic tresor fet d'expressions que l'autor, òbviament, coneix, domina i situa a la perfecció a cada paràgraf i en cada expressió: *baiürta, xerri, esteva, tarnes, faldada*, son termes que tothora sonen autèntics i contundents. Així doncs, entre tota mena de dificultats, *escamotets d'ovelles* i *processons de llana* passava aquella vida que ens descriu sense deixar de fer-nos somriure, en ocasions comptades, quan de boca d'algú llegim sortides com la d'alça *Manela, val més un ciri que una candela*, precisament en el capítol dedicat a la dona de l'acordionista, suggerent expressió que, dit de passada, bé que podria inspirar algun dels grups actuals, com ara posem per cas *Les Filomenes*, ni que només fos a títol de nom de peça.

Però com ja haureu suposat, el pretext per escriure aquí sobre una novel·la que us atraparà i que, per tant, no us hauríeu de perdre de cap manera, ha estat la participació indirecta en els fets que s'expliquen d'un dels personatges rellevants de la mateixa, tot i que no principals, el Mílio de cal Virgen, el músic, precisament per la seva afició a tocar l'acordió diatònic. Us avanço que va viure dues vides (i no en sentit precisament figurat) i us n'amagaré tots els detalls per mantenir-vos-en l'interès.

Sabreu que el seu acordió no era un Castagnari, per descomptat; sabreu com el va aconseguir i on el va aprendre a tocar i què li va passar de molt important mentre el desava a la caixa una nit d'estiu, *sota la claror dels estels i amb la música dels grills*, en acabar d'animar la festa dels caçadors de Bóixols, l'any 1929 (deduireu, per tant, que el manxaire no gastava motxilla). Descobrireu quina era la peça de moda aleshores, si més no a criteri de l'autor. Comprovareu com de difícil li resultava poder tocar-lo sense haver-se'n d'amagar, tant com d'agradable i oportú (sí, ho heu llegit bé) li

va resultar aleshores a la seva dona que li llegissin l'esquela del seu *estimat* Mílio en una Vanguàrdia del mateix any 1939 (de cap manera no es podia dubtar del diari que tot el que publicava ho feia anar a missa). Però la seva sort, que anava lligada a la de l'acordió, va canviar del tot, de manera definitiva, davant el camarada Paco. El Pep Coll ha sabut fer del Mílio un dels personatges més entranyables de la història, *un xicot alegre, que no tenia mai una mala hora. Els dies més orcs de l'hivern t'encomanava una alegria que no tenia greu*, llegim al capítol 12.

Al capdavant, tots els replecs d'una vida i d'una història secundària i paral·lela a la de la novel·la, però absolutament increïble i rocambolesca, amb una alta dosi de veracitat, *realitat i ficció* en proporcions indestruïbles. Cal recordar que l'autor ha volgut canviar noms de determinats protagonistes. No és el cas del Mílio. Som davant les peripecies vitals, la de l'hereu de cal Virgen (una casa que, de tan pobra com era, tenia una argenda *que no valia ni una escopinada*) i en general la de bona part dels protagonistes del llibre, a les que potser escauria prou una melodia com la de *La valse triste*, per molts motius, però especialment pel deix de continuada i sòbria nostàlgia que transmet la peça d'en Martinotti i que s'adiu perfectament amb les circumstàncies que es donen en els mons desapareguts per sempre, significativament quan els contemplem des de la distància.

El contrapunt a tot aquest oblit i a tanta tristor, i homenatge alhora al nostre estimat Mílio, però sobretot a les víctimes innocents que en tots els sentits deixà aquell crim i, en general, aquella època del nostre passat, potser bé podria ser que un dia, ni que fos un modest *escamotet d'acordionistes* ens arribéssim al cementiri d'Herba-savina, on reposen les víctimes, a fer sonar al vent de port una saludable, emotiva i diatònica forma de justícia i de memòria. Només és una idea, possible quadratura del cercle per a qui desitja arrodonir el gaudi de les seves quatre-centes planes i escaig de bona literatura, amb un *cum laude* musical viscut sobre el terreny.

